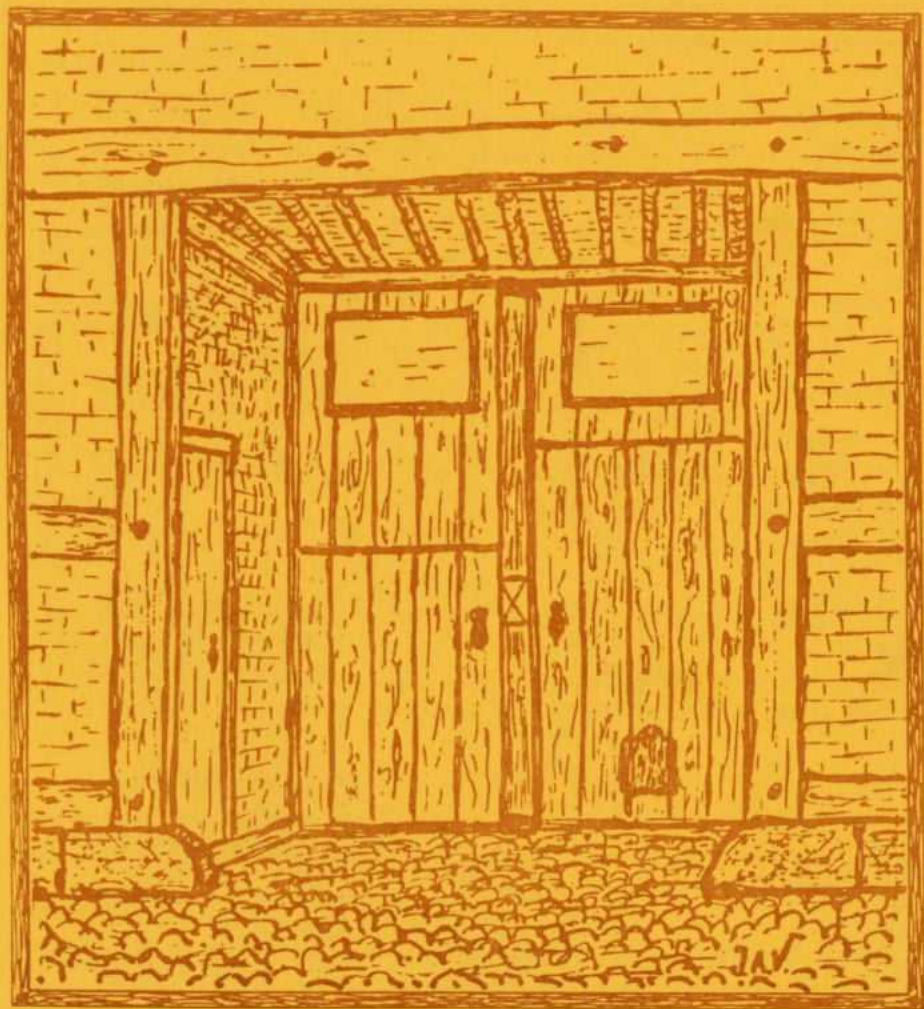




1984 • 1

~ 't ONDERSCHOER ~

heemkunde denekamp

't onderschoer

De oude Twentse boerderijen hadden vaak een onderschoer, als een soort portaal voor de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele 'mondeuren', welke aaneensloten tegen de uitbreembare middenstijl in stiepel. De stiepel kon zijn voorzien van het huismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis:

daarin bleef immers eens het 'braatspit' steken, dat een 'huur' of 'huweniefke' een brutale hoerensknacht nagooide.

Als 'n stiepel verwijderd was konden de volgeladen oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'.

In het stiepelgat sloot 'de lappe' uit het Gamsveen het 'blauwe dampke' dat de 'zwarte dood' veroorzaakte.

In Ootmarsum trekt men bij het 'sloggetje' om 'n stiepel'.

Door het 'hoondergat' van de 'mondeur' konden de laatste kippen naar binnen. De hofkond 'Siep' of 'Pollo' kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De hoer zelf lenslotte kon veilig uithijken 'oawer n ondersten mondeur'.

Het onderschoer was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkse gerief, zo als 'n riessessen', 'n riek', 'n strikkaak', 'n ploogstraampje' en de 'peerderellen'.

Menig hoerenszoon zal in het onderschoer zijn liefde verklaard hebben 'an zien wich', wat dan vaak weer leidde tot een 'brulfte' en tot het voortbestaan van het Twentse geslacht.

Kortom, het onderschoer had in het leven van de Twentenaur een functie van verbinding tussen binnen en buiten, het was een veilige hewaarplaats, het leende zich goed als uitzichtspunt en het boodplaats voor menselijke contacten. Daarom dit onderschoer als symbool van het streven van

Heemkunde Henekamp —

Tekening van onderschoer en tekst — J. A. Veldhuis

't ONDERSCHOER

contactorgaan van de Stichting Heemkunde Denekamp

6^e jaargang 1984 nr. 1

in dit nummer

Dit contactorgaan verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van elk kwartaal en wordt toegezonden aan de donateurs.

Losse nummers kosten f.5,--., exclusief eventuele verzendkosten. Verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij enkele boekhandels.

Oplage: 600 stuks.

Kopy voor dit blad kan ingeleverd worden bij de redactie. Publikaties blijven eigendom van de auteurs. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na toestemming van de schrijver of de redactie van dit blad.

Redactiemedewerkers:

H.J. Asma, Willem Wegewartstraat
1; 7591TZ Denekamp; tel. (05413)
2434.

J.A. den Ouden, Clematisstraat
26; 7591XH Denekamp; tel. (04313)
2800.
(administratie).

H.C.M. Boink-Wagenvoort, Diepen-
goor 16; 7591BW Denekamp;
(typewerk).

H. Boink, Diepengoor 16, 7591BW
Denekamp; tel. (05413) 2261.
(vormgeving/eindredactie).

pag.

- 1 'n woord van te veurtn
- 9 niejs van 't Heemhoes
- 15 uit de krant van nu
- 17 voor u, door u
- 19 van Vasselaowend töt Paosken
Gerhard Broekhuis
- 23 burgemeester Wynia (1)
H. Boink
- 31 wijkverpleegster op het platte-
land
E. Bos-Hermelink
- 35 de openbare lagere school in
Nutter (2)
H. Boink
- 37 vechtpartij in de Kroon te
Denekamp
J.A. den Ouden
- 43 de sleedoorn
Jos Bruns
- 47 namen uit het oude Denekamp
H.J. Asma
- 51 veldnamen
H. Boink
- 57 honderd jaar telefoon in
Denekamp (2)
H.J. Asma
- 59 bedreiging gemeenteraadslid
1884
H. Boink



W.A.B.

Bloemen in huis en hof.

De goudsbloem met zijn stralende oranje kleur
staan in hoofdzaak te bloeien buiten de deur.
Maar zie ik ze ergens op de tafel staan
krijg ik het gevoel bij Oma op bezoek te zijn gegaan.



Verwonderd toch wel enigszins zult u wellicht opgekeken hebben bij het openslaan van dit eerste nummer van 1984. Een verandering, hoe gering ook van aard, valt al gauw op bij iets wat als vertrouwd overkomt. Daartoe durven we ons contactblad onderhand ook wel zo ongeveer te rekenen.

De redactie heeft gemeend een aantal kleine wijzigingen te moeten aanbrengen in de presentatie. Enerzijds was hiervoor een druktechnische reden, wat inhield dat de kolommen wat aangepast moesten worden. Voorts stoeide de redactie wel eens met het op de juiste wijze onderbrengen van artikeltjes in de twee rubrieken "Op de hoogte" en "Aandacht voor". De idee kwam toen bij ons op om hiervoor 't Heemhoes te gebruiken. We hebben dan ook gemeend de twee rubrieken te moeten vervangen door één rubriek met de aanduiding "Niejs van 't Heemhoes". Voor het overige zijn de aanduidingen van de rubrieken gelijk gebleven, alleen is hier en daar iets aan de vormgeving gedaan. We hopen dat het uw instemming kan wegdragen.

Dit laatste weten we in elk geval van de aanduiding van deze rubriek, waarop menig Denekamps lezer/es heeft

aangedrongen. Het is er dan nu eindelijk van gekomen.

Verder is voorin dit blad de serie voortgezet van bomen, struiken en planten in tuin en hof. Dit jaar gaan we het hebben over planten, waarvoor we weer de medewerking hebben kunnen krijgen van de heer W.A.Beekman uit Denekamp.

Achterin dit boekje hebben we nu ook een soortgelijk blad gemaakt. Dit jaar kunt u daarop aantreffen, plaatjes zoals die driehonderd jaar geleden door Johannes en Caspaares Luiken (1694) werden uitgebeeld.

Het is trouwens goed bij tijd en wijle na te gaan of de gekozen formule van een blad nog wel de juiste is, waarbij je jezelf steeds voor ogen moet houden of de inhoud en de presentatie ervan wel overkomt zoals je dat graag wenst. Ook wij doen dat, zoals u gemerkt hebt.

Wij zijn tenslotte amateurs op dit "uitgevers"terrein. Wat echter niet wil zeggen, dat we niet zullen trachten het zo goed mogelijk te doen. Maar het kan natuurlijk niet evenaren met professioneel uitgeverswerk.

Naar mijn mening hoeft dat trouwens ook niet. Integendeel denk ik zelfs. Al eerder heb ik daarover geschreven in dit blad. Persoonlijk ben ik van mening, dat juist het samen zelf maken van zo'n boekje als dit, het voordeel heeft direkt bezig te zijn met het doel van je organisatie. Je kunt dan echt een eigen gezicht laten zien. Iets, waarvan je nog net kunt zien, dat het inderdaad door mensen is gemaakt.

Iets wat door mensenhanden is gemaakt heeft zo zijn eigen charme, zeggen mensen wel eens. Wel, ik denk dat dit een juiste gedachtengang is.

Voor de duidelijkheid: het gaat hier om het middel om iets te vertellen, dus om het uiterlijk, de verpakking zullen we maar zeggen.

Door middel van dit Onderschoer hopen we ondersteunend aan de doelstelling van onze Stichting Heemkunde te kunnen meewerken. Immers het vastleggen, bewaren en aan volgende generaties doorgeven van cultureel erfgoed is gelukkig niet alleen een activiteit van een enkeling, maar ook van een groep. Het is een maatschappelijk gebeuren. De een voelt zich hiertoe minder aangetrokken

dan de ander. Gelukkig maar.....zou ik zelfs zeggen. Want wat zouden we anders een saaie maatschappij krijgen als iedereen met de schop in zijn achtertuin op zoek zou gaan naar fossielen en stenen of als iedereen dag-in dag-uit maar in oude papieren zou zitten te snuffelen.

Nee, laten we blij zijn dat dit niet zo is. Dat het van de andere kant wel eens vervelend is weinig of geen waardering voor je activiteiten te krijgen is erg begrijpelijk. De een heeft daar vanzelfsprekend minder moeite mee dan de andere. Maar het is een faktor die zeker meespeelt om mensen actief te krijgen. Op zich geen bijzonderheid, want dat geldt in het verenigingsleven wel meer.

Het doorgeven van cultureel erfgoed aan volgende generaties is dus niet altijd even gemakkelijk. Het stuit wel eens op weerstand. Het heeft ook duidelijk te maken met de omgeving waarin we leven. Verkeren we immers in de situatie van een min of meer gesloten gemeenschap dan is de kans groter dat we veel kunnen doorgeven. Anderzijds lukt dit in een grote industriestad natuurlijk minder eenvoudig.

Heel duidelijk wil ik hierbij wel stellen er niet van uit te gaan, dat alles moet blijven zoals het is. Zeker niet, integendeel zelfs. Het zou trouwens ook niet getuigen van een realistische kijk op onze samenleving. Eens een maatschappij die eeuwenlang zonder al te veel problemen, het cultuur-erfgoed kon behouden en doorgeven. Er was maar weinig ruimte voor tijd anders dan te besteden aan werken. Echt vrije tijd-zoals wij die nu kennen- had men niet. Dus ook weinig gelegenheid om "zich van alles maar uit te prakkizeren", zoals dit wel eens wordt gesteld.

Toen echter in de 18e eeuw de industrialisatie zijn intrede deed kenterde het beeld. Aanvankelijk heel geleidelijk aan.

De laatste tientallen jaren is dit erg snel gegaan. Zo vlug zelfs, denk ik wel eens, dat daarmee juist de drang naar heemkundige en historische verenigingen zo wellustig is gevoed met het doel om toch maar iets vast te houden van dat "eigen verworvene".

In de goede zin van het woord lijkt me dit ook een goede zaak, als het maar niet tot starheid leidt. Ook heemkundigen moeten flexibel zijn. Men moet kunnen inspelen op andere tijden, op komende tijden. Men moet zich behoeden voor eenzijdige ontsporingen.

Wij zullen er in elk geval voor moeten zorgen geen situaties te creëren gelijkend op nostalgische beelden, die er alles van weg hebben, zo uit de schilderijlijst te zijn weggelopen.

Everhard Jans heeft op een lezing een paar jaar geleden eens gezegd: "We dienen als moderne Nederlanders de huidige tijd te accepteren en te waarderen en vanuit die visie elementen van de vroegere of huidige streekcultuur in te passen". Deze stelling wil ik graag van harte onderstrepen.

Als heemkunde-instelling moeten we steeds de grote lijnen naar toen in de gaten weten te houden. We moeten de dingen met een zekere realiteitszin weten te benaderen en te herleiden. Daardoor kunnen we ze ook begrijpen. Dit heeft op zijn beurt zeker tot gevolg dat we ook voor elkaar meer begrip kunnen opbrengen. Want dat dit nog zo veel nodig is in onze hedendaagse maatschappij bewijzen ons regelmatig krant, radio en t.v.

Begrip kweken voor situaties, moet al beginnen bij de jeugd. Zij hebben immers de toekomst, zoals dat heet. Dus moeten we hen er bij betrekken, moeten we hen tijdig op de hoogte stellen, moeten we hen informeren.

Wanneer we de jeugd informeren kunnen we ook bijdragen tot de bescherming van een stuk verleden. Een verleden, dat niet alleen in stoffige musea en oudheidkamers zit te wachten tot het ontdekt wordt als de basis van het heden om daarmee het toekomstige mede gestalte te kunnen geven. Nee, het bewaren van dingen van vroeger is geen doel op zich. Het gaat er bijvoorbeeld niet om alleen maar voorwerpen en gebouwen fraai te restaureren, slechts om het oog te strelen. Nee, heel zeker niet! Het is een fijn en ook niet weg te wuiven bijkomstigheid, dat is zonder enige twijfel waar. Immers, zonder dat zou de financiële basis voor het bewaren al spoedig heel smal en wankel kunnen worden. Als iets immers niet meer voldoende gedragen en ge-

steund wordt door de samenleving heeft het alles in zich om tot mislukken te lijken bestempeld.

Nee, het gaat om de betrokkenheid, die moet er zijn. Als die er niet meer is kunnen we er beter een streep onder zetten. Daarom is het juist voor de vergroting van die betrokkenheid wenselijk het te bewaren cultuurgood op een edukatieve wijze te laten zien. Dat dit geen eenvoudige zaak is begrijp ik maar al te goed. Maar toch zal het nodig zijn, willen we tenminste ons cultureel erfgoed van toen ook straks nog kunnen bekijken en bestuderen. Want, laten we wel wezen: we raken niet uitgestudeerd over toen...en toen...Het ene natuurlijk wel wat meer in de verte van "toen" zichtbaar dan het andere.

Als we in dit verband bijvoorbeeld eens aan ons eigen Denekamps bodemarchief denken, dat toch rijker is dan we wel eens veronderstellen, omdat er wellicht zo weinig spectaculairs gevonden wordt. Dat zijn dan meestal woorden van "eendags-schatgravers". Gevoelsmatig kun je daar al gauw in meegaan. Hoewel tegelijkertijd te erkennen valt bij het aanzien van goed gepresenteerde museale collecties -en daarvoor kunnen we in Denekamp zelfs heel dicht bij de deur blijven- dat er veel over onze eigen Denekampse bodem te vertellen valt en ook nog te ontdekken. Wij wonen op een bodem met een oeroude geschiedenis. Een simpele vondst van een potscherf of van een vuurstenen kling kan al een heel verhaal in zich bergen. Het is immers iets van een gebruiksvoorwerp. Iets gemaakt door mensenhanden, lang, heel lang geleden.....

Door mensenhanden, denkt u zich dat eens in, toen! Tegelijkertijd dringt dan de vraag op: maar hoe zouden deze mensen dan geleefd hebben, waarvan bestonden ze? Woonden ze ook in huizen en hoe zagen die er dan wel uit? Allemaal vragen die slechts zijn te beantwoorden na soms erg lang intensief en minitieus onderzoek. Soms lukt het een heel dorp of een heel gebouw bloot te leggen.

Dat is onder andere ruim tien jaar geleden ook gebeurd op de plek van de huidige woonwijk De Borghert in Denekamp, waar onderzoek heeft aangetoond dat hier sprake was van een Germaanse nederzetting uit de 1e en 2e

eeuw van onze jaartelling. Op circa twee meter diepte is deze daar aangetroffen. De bevolking moet daar in de 3e eeuw weer zijn vertrokken. Vanaf de dertiende eeuw werd alles toegedekt met een groeiende eslaag. Vastgesteld is dat hier een aantal boerderijen moet hebben gestaan. Vijftien plattegronden zijn aangetroffen van boerderijen, welke vrijwel alle van het drieschepige type waren met een afmeting van ongeveer 13 tot 27 meter lang bij 5 á 6 meter breed. Een flinke bladzijde uit het boek van de prehistorie van Denekamp was ook de opgraving op de Klokkenberg in 1960, waarvan professor Van der Hammen in een brief aan de burgemeester van Denekamp schreef dat die veelbetekenend was voor de geschiedenis van Denekamp, die er naar zijn oordeel respectabel uitzag.

Een dergelijke zo volledige vondst als op De Borghert heet dan: geluk hebben. Regelmatig worden trouwens wel meer of minder bijzondere vondsten gedaan. Zoals bij een zandwinning in het Duitse Laar waar een aantal weken terug op een diepte van zes meter een naar schatting 40.000 jaar oude mammoetbot gevonden werd. Dit 40 centimeter grote bot was daar aangetroffen in een dikke veenlaag. Het bewijst weer dat in dit deel van Europa eens van deze oerdieren geleefd moeten hebben.

Helaas bevat onze bodem ook veel restanten van een heel jonge cultuur, die van de wegwerpmaatschappij, waarover we elke dag zeer uitgebreid kunnen lezen!

Onze bodem biedt echter toch nog meer. Naast vele fossiele resten van wat hier eens gegroeid en geleefd moet hebben is er ook gesteente dat veel kan zeggen over vroegere tijden, bijvoorbeeld over het klimaat dat er heerste. Door het Drents Provinciaal Museum te Assen is in samenwerking met de Nederlandse Geologische Vereniging een tentoonstelling opgezet onder de op het eerste gezicht wellicht wat cryptisch aandoende titel: "IJstijd-Reistijd". Nadere aanschouwing leert dat het hier gaat om vele honderden keien, zwerfstenen en ook wel fossielen die het verhaal vertellen van de grootste transportonderneming aller tijden: de IJstijd. Op-een-volgende ijstijden hebben ooit voor een massale verplaatsing van stenen uit de noor-

delijke landen naar onze omgeving gezorgd. Hoewel voor een geoloog in feite de hele wereld het werkterrein is, kunnen voor geologie-geïnteresseerden voor zwerfstenen buitengewoon goed in Nederland terecht, ook in onze contereinen wel. Met name de noordelijke provincies zijn echter nogal rijk bedeeld met stenen, die tijdens de IJstijd via gletschers uit de Noord-Europese landen werden aangevoerd.

De tentoonstelling laat overigens niet alleen zien, welke stenen in Noord-Nederland voor kunnen komen, maar vertelt ook van hun oorsprong en van de schokkende reis, die de stenen in onze richting maakten.

Over deze vroegste geschiedenis is ook erg leerzaam tentoongesteld in het nieuwe Natuurkundig Museum in Münster. Zeker een bezoek waard, voor wie er eens een keer een dagje uit wil. Alleen jammer voor de lagere school-kinderen, die (nog) geen Duits kunnen lezen. De kwaliteit van de presentatie verdient het mijns inziens zeker -mede gezien de ligging zo nabij ons land- dat deze meertalig zou moeten zijn. Mogelijk komt dat nog eens, nu ons aller Natura Docet daarmee vorig jaar is gestart.

Natuurlijk is het niet alleen de bodem die ons veel kan vertellen over toen, al moet erkend worden dat dit wel eens gauwer tot ons mensenverbeelding spreekt dan een dor lijkend stuk perkament, wat je met name de winterdag eerder geneigd bent te gaan bestuderen dan op een fraaie zomerse dag.

Ja, deze winter is ook weer op zijn einde gelopen. Bent u enigszins tevreden gesteld in uw verwachtingen, die u hierover wellicht hebt gekoesterd? Of is u het resultaat wat tegengevallen? Het was eigenlijk geen bijzondere winter, of het moest al zijn de enorme regenval.....zo erg wel dat in onze omgeving de Dinkel en menig sloot en beek het water niet meer binnen de oevers konden houden en de aangrenzende weilanden meenden te moeten bezetten. En dat terwijl onze boeren toch al met een zeker pessimisme uitkeken, en nog blijven uitkijken, naar de resultaten van het EG-topoverleg over de landbouwprijzen.

Ja, zo gaat dat, economie en natuur, twee geheel ver-

schillende zaken.

Maar de eerste lenteboden zijn toch al weer gesigna-
leerd. Weldra zal er volop van te genieten zijn en kun-
nen we weer met frisse moed onze tuinen te lijf. Want
daar wacht ons nog veel werk.

Werk, ja, een woord haast dat je in onze zo slechte
economische tijd eigenlijk niet hardop durft uit te
spreken, als je het hebt. Ja, daar zou je eens over na
moeten denken.

Goodgoan en töt tookn keer.

Denekamp, 18 maart 1984.

H.Boink.

Bijna alle cultuurpessimisten
beroeven zich op een vergelijking
met het verleden.
Dat is onbillijk. We leven nu.
Met het verleden als norm hebben
wij niet te maken.
Godfried Bomans (Buitelingen, 1963).

NIEJS VAN T HEEMHOES

In deze rubriek wordt u door bestuur en redactie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de Stichting Heemkunde. Ook kunt u hierin o.m. nieuws vinden van zusterverenigingen, van boek aankondigingen en exposities.



WERKGROEP GESCHIEDENIS

De oproepen die wij vanuit onze werkgroep hebben gedaan om kerststallen en groepen ter beschikking te stellen voor een expositie, die we in de advent van dit jaar willen organiseren hebben zo'n veertig reacties opgeleverd. Het overgrote deel van de aangemelde groepen hebben we tussen Kerstmis en Nieuwjaar kunnen bekijken en we zijn tot de conclusie gekomen dat we hieruit wel een zodanige keus kunnen maken dat er een zinnige en mooie expositie mee op te zetten is.

Ook vanaf deze plaats willen we iedereen bedanken, die zijn of haar kerstgroep ter beschikking heeft gesteld of ons op een andere manier er bij heeft geholpen. Te zijner tijd hoort u wel weer van ons.

Deze kerstgroepententoonstelling zal waarschijnlijk te bezichtigen zijn van eind november tot half december.

Naast bovenstaande werkzaamheden zijn we begin december met onze werkgroep gestart met

een nieuwe activiteit. We willen proberen om zoveel mogelijk feiten, gebeurtenissen, verhalen, foto's, kranten, voorwerpen enz. uit het Denekamp van 50 jaar geleden, dus uit 1934, boven water zien te krijgen.

De bedoeling ervan is dat we met de verzamelde gegevens, in het kader van een open huis, een expositie willen inrichten onder de titel "Denekamp 50 jaar geleden".

Gedurende twee weekends in het najaar hopen we ieder, die er belang in stelt, te laten zien hoe het leven was in Denekamp in 1934.

We hebben het project in 22 onderdelen gesplitst en daarover vragen en punten opgesteld.

Aan de hand daarvan en van de verzamelde foto's en andere spullen hopen we erachter te komen hoe Denekamp er toen uitzag.

Verder hopen we veel gegevens te verkrijgen die we in ons archief kunnen bewaren en te zijner tijd kunnen gebruiken voor publikaties, bijv. in 't Onderschoer.

Bent u geïnteresseerd in boven-

genoemde projekten en voelt u er voor om er aan mee te doen. dan kan dat uiteraard. Een seintje naar één van de redactieleden is voldoende.

Want hoe meer mensen ons hier bij komen helpen, hoe beter we deze werkzaamheden kunnen verrichten.

H.A.

OPEN HUIS EN EXPOSITIE MET

ALS THEMA

"DENEKAMP IN 1934"

Zoals u in een verslag van de werkgroep geschiedenis hiervoor in deze rubriek kunt lezen is deze werkgroep van plan om door middel van foto's, dia's, krante- en tijdschriftartikelen en diverse andere voorwerpen u in twee weekends in september van dit jaar te laten zien hoe Denekamp er 50 jaar geleden ongeveer uitzag.

Wat de mensen toen bezighield, hoe ze de kost verdienden in dat crisisjaar, hoe ze hun weinig (?) vrije tijd doorbrachten enz. Kortom, hoe men toen in Denekamp leefde.

Om dit goed te kunnen doen hebben we hulp nodig. Hulp van de wat oudere mensen, die zich de gewone dingen van elke dag nog kunnen herinneren. Wij denken aan mensen, die in die jaren hun beroep of bedrijf in Denekamp uitoefenden zoals bakkers, slaggers, winkeliers, postbodes, klompenmakers en boeren.

Tevens zouden we graag wat horen van de mensen, die toen buiten Denekamp werkten bv. in de textielfabrieken in Nordhorn, Oldenzaal, Enschede of in de metaalbedrijven in Hengelo.

Ook van de huisvrouwen zouden we graag horen, bv. welke koop-lui kwamen er langs de deur,

welke zwervers gingen er rond. Maar ook: hoe kwam de huisvrouw rond in die moeilijke jaren van crisis en werkloosheid. Hoe en waarmee werkte de huisvrouw en hoe was de mode?

Verder is het interessant te weten hoe het er in dat jaar toeging op onze scholen, wie waren de onderwijzers, hoeveel leerlingen waren er enz.?

Wie waren de kapelaans en hoe heette de dominee, wie waren de leden van de gemeenteraad, het r.k. kerkbestuur, de hervormde kerkeraad en kerkvoogdij? Wie speelden er in het eerste elftal van DOS? En welke sportclubs en andere verenigingen bestonden er toen nog meer?

Als u dus wat wilt vertellen over die tijd, dan graag een berichtje naar een van de redactieleden van 't Onderschoer ook als u ons foto's, tijdschriften, kranten of andere voorwerpen uit deze tijd wilt lenen voor deze expositie.

H.A.

BOERDERIJ SCHOLTEN



de Vergt te Denekamp met in het midden de boerderij Scholten

In het bestuur is gepleit voor het behoud van de boerderij Scholten in de Vledderstraat te Denekamp. We beseffen dat

dit particulier bezit is. Dit neemt echter niet weg dat het bijzonder te betreuren zou zijn wanneer dit laatste stukje oud Denekamp dat nog als enige herinnert aan het vroegere besloten dorpse karakter. Een karakter dat nu weer enigszins teruggehaald wordt door de realisering van een winkelerf in het centrum van Denekamp. Juist hierin zou deze boerderij voor een prachtige vulling van het straatbeeld kunnen zorgen. Probleme is alleen met dergelijke gebouwen: wat kun je er dan mee doen als je het wilt behouden? Is er een kunstgalerij of een expositieruimte in onder te brengen of een winkel? Vragen waar wij als Stichting Heemkunde Denekamp geen antwoord op kunnen geven. Dat is dachten we ook onze taak niet zo zeer, wel pleiten voor behoud en dat willen we ook graag doen. Waar mogelijk zijn we ook bereid tot verder meedenken over een toekomstige functie. Suggesties daartoe zijn van harte welkom. Zo nodig kunnen we deze doorspelen naar de eigenaar. Voor reacties kunt u terecht bij het bestuur.

H.B.

KOKSTUUNKE

In Denekamp is in de volksmond al jaren bekend 't Kokstuunke. Dit is een als voetpad dienstdoend steegje tussen de Grotestraat en de burgemeester Hoogklimmerstraat. Om deze naam nu te bewaren voor het nageslacht heeft de gemeenteraad van Denekamp op ons advies deze naam officieel aan dit wandelpad gegeven.

In de kerkelijke rekeningen van 1659/1660 komt het volgende voor: "Noch gehoren tot die Kerk vier gaerdens so aan de

straete bij Conrad Zanders huys gelegen van den enen in gebruyck van Lucas Hendriks, die tweede gebruyckt Conrad Zanders, die derde Gerrit Kissen, en die veerde M.Hermen de Kock". Dit waren tuinen, in een waarvan de Hervomde Kerk later is gebouwd. Ook in het Markeboek van Denekamp komt de naam Kock of Kok veelvuldig voor.

Interessant in dit verband is wellicht nog te vermelden dat de betonnen schutting, die aan de kant van Hofland staat, daar in 1923 door Meyerink is geplaatst. Deze Meyerink woonde toen waar nu Hofland zit.

H.B.

PRIJSVRAAG EXPOSITIE

ROGGEVERBOUW/OOGST

Bij gelegenheid van de vorige herfst gehouden expositie over de traditionele verbouw en oogst van rogge was door onze Stichting een kleine prijsvraag uitgeschreven, welke met name bedoeld was voor de schoolgaande jeugd. Hieraan is in grote getale meegewerkt. In totaal zijn 150 formulieren ingevuld en ingeleverd. Hoewel het erg moeilijk was de drie best ingevulde en getekende formulieren er uit halen is dit toch na lang wikkelen en wegen gelukt. Het zijn de volgende personen geworden:

Iwan Bodde, Paus Johannes-school, Denekamp, Carolien Groenewold, Julianaschool, te Denekamp en Ken van Geel uit Nijmegen.

De prijswinnaars hebben inmiddels bericht en een attestatie ontvangen.

H.B.

MONUMENT JONGKIND



Aan de Frensdorferweg in Lattrop ligt verscholen tussen het gras in de berm van de weg een simpele zwerfsteen. Het is overigens niet zomaar een steen die daar in 1971 door de gemeente Denekamp is neergelegd en waarop de volgende door Ottenhof uit Denekamp aangebrachte inscriptie te vinden is: Geboorteplek Schilder Jongkind 1819-1891.



Johan Barthold Jongkind de naam van een wereldberoemde kunstschilder, waarvan op die plek het geboortehuis stond. Hij is hier geboren op 3 juni 1819. Hoewel Johan Barthold Jongkind hier slechts gedurende korte tijd gewoond heeft, is de plaats van zijn geboortehuis over de hele wereld bekend. Zijn schilderijen hangen immers in de grote musea van de wereld, terwijl in de verschillende catalogi steeds melding gemaakt wordt van het feit dat deze kunstschilder is geboren in Lattrop (bij Denekamp in Overijssel). Zijn vader was aldaar werkzaam als grenskommies.



Paleis 't Loo 1848
(J.B. Jongkind)

Slechts een eenvoudige steen voor zo een groot kunstenaar is voor een zichzelf respecterende gemeente als Denekamp nu niet direkt toonaangevend. Daarom is binnen ons bestuur de gedachte geopperd te komen tot een waardig monument voor deze kunstenaar. De vraag komt dan op: wat moet dat dan wel worden? Hierop is niet een, twee, drie een antwoord te geven. Het houdt namelijk ook sterk verband met de financiële middelen die daarvoor verkregen kunnen worden. Maar voor eerst is het nodig suggesties te vernemen,

waartoe we u graag willen oproepen.
Denkt u met ons mee? Ideeën kunt u kwijt bij het bestuur.

H.B.

KLEDERDRACHTEN IN NOORD OOST TWENTE

Door de Stichting Heemkunde Albergen wordt in oktober van dit jaar een pracht boek uitgebracht over klederdrachten, zoals deze rond de 1920 nog bestonden en werden gedragen in Noord Oost Twente. Een gebied waartoe ook Denekamp behoort. Het boek is geschreven en samengesteld door mevr. T. Hesselink-van de Riet uit Albergen, en is bij voorinschrijving tot 15 augustus 1984 voor f.22,50 te bestellen bij de Stichting Heemkunde Albergen, p/a Floris Radewijnstraat 14, Albergen. Nadien gaat het boek, dat dan ook verkrijgbaar is in de boekhandel f.27,50 kosten. Het boek omvat 100 pagina's op staand formaat 210 x 297 mm en is afgewerkt met een kleurige omslag. Dankzij zes jaar intensief speurwerk bevat dit boek waardevolle gegevens over thans verdwenen klederdrachten in Noord Oost Twente. De gegevens zijn verlucht met zo'n 180 afbeeldingen.

H.B.

GESCHENKKAART

Onlangs hebben we een zogenaamde geschenkkkaart ingevoerd. Dit is een middel om iemand een presentje te geven voor een of andere bijzondere gelegenheid. Afgelopen jaar is ons regelmatig de vraag gesteld of men niet voor een jaar lang een geschenkabonnement kon kopen om iemand te geven met bijvoorbeeld Sinterklaas of met iemands verjaar-

dag. Dit is toen ook wel gebeurd, maar de mensen krijgen op dat moment nog niets, of 't Onderschoer moet op dat moment net uit zijn. Daarom is de idee van een geschenkkkaart geboren. Deze kaart kost f.17,50 en geeft dan gedurende dat jaar recht op toezending van 't Onderschoer. Na afloop van dat jaar kan de betreffende persoon zelf bezien of hij/zij donateur van onze Stichting wenst te worden. Dergelijke geschenkkkaarten zijn verkrijgbaar bij 't Heemhoes, Kerkplein 4, Denekamp, of bij 't secretariaat van de Stichting p/a Diepengoor 16, Denekamp.

H.B.

WERK GROEP DIALECT

De werkgroep dialect is bezig het werk van mevrouw E. Bos-Hermelink op band op te nemen. Willen anderen hiervan ook gebruik maken door de bandjes te lenen via de bibliotheek dan moeten deze wel eerst gekopieerd worden. De oorspronkelijke band wordt natuurlijk niet uitgeleend. Wie is zo moedig en biedt zich aan om die cassettebandjes over te spoelen. Bel dan Ans Zekhuis; tel. (05413) 2051.

A.Z.-S.

NIJEUW E AANWINSTEN 1e KWARTAAL 1984

De Tijscholte's door de eeuwen heen. Gerrit Tijscholte. no.669
Hengeler Wind. A.L. van Schelven. no.342.
Shell journaal van Ned.dieren-tuinen. Jaap Balk. no.343.
Shell journaal van Ned.stand-beelden. Peter van der Horst.

no.348

Gids van de St.Nicolaasparochie Denekamp (1984).no.349.

Paddestoelen van West en midden Europa.Hans Haas e.a. no.350.

Wilde Planten van West en midden Europa. Han Honders.no.351

Bomen en struiken van West en midden Europa. Han Honders. no.352.

Vogels van West en midden Europa. Han Honders. no.353.

Gemeentegids van Denekamp 1984. no.354.

St.Catharinaklooster Almelo.Klooster Maria en Vlucht op de Gleen. Adriaan Roelofs. no.355

In alle staten, 400 jaar provinciaal bestuur van Overijssel. E.D.Eyken e.a. no.356.

Parlement en kiezer,jaarboekje 1976-77.P.Goossen. no.357.

Vorstenhuizen in onze tijd.M.G. Schenk en J.B.Th.Spaan. no.358.

D.A.-t.B.

HEIMATMUSEUM METELN

Vorig jaar ging, op uitnodiging van onze Westfaalse zustervereniging de Heimatverein Metelen, onze jaarlijkse excursie naar Metelen. We hebben daar toen onder meer kunnen zien dat men bezig was met het restaureren van de oude watermolen aan de Vecht.

De restauratiewerkzaamheden zijn thans zover gevorderd, dat het gebouw ingericht kan worden voor de bestemming, die men er aan wil geven, namelijk een soort "Heimatmuseum". Maar dan wel een bijzonder. Want niet alleen de watermolen zal weer kunnen malen, ook zal er een soort boerderijmuseum ingericht worden. Zo zal er straks een boeren-keuken te

zien zijn en een koestal met de melkverwerking. Ook wordt aandacht geschonken aan andere aspecten van het agrarisch bedrijfsleven. De voorwerpen zijn door inwoners van Metelen beschikbaar gesteld. Museum en molen worden op korte termijn in gebruik gesteld.

H.B.

WAT BIEDT HET VOLGENDE NUMMER

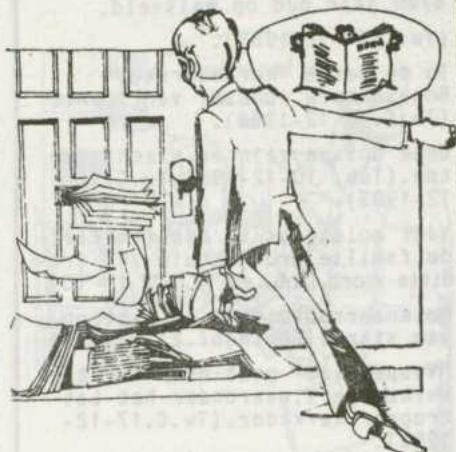
In 't Onderschoer nummer 2 van dit jaar kunt u onder meer lezen over een schoolmeester uit Tilligte, iets over de feestelijke intocht van burgemeester Van der Heijden in juni 1934, een morgenwandeling in mei 1914 en Pinksteren in 1940.

H.B.

UIT DE KRANT VAN NU

In het afgelopen kwartaal zijn uit de regionale kranten verschillende berichtjes voor u genoteerd. Deze artikelen zijn allemaal uitgeknipt en worden bewaard om te raadplegen.

De gebruikte afkortingen staan voor: Tw.C.: Twentsche Courant; Tub.: Dagblad Tubantia; Vizier: Vizier op Noord Oost Twente; Gezinsblad: Gezinsblad voor Oldenzaal en omgeving.



De krant is weer begonnen met elke dag een Twentse spreuk in de rechter bovenhoek op de voorpagina. (Tw.C.19-11-1983)

"Oude boerderijen in de Achterhoek", een bespreking van het nieuwe boek van Everhard Jans over oude boerderijen in de Achterhoek en de Liemers. (Tub.19-11-1983; Tw.C.23-11-1983).

In Euregio komen 33 grensoverschrijdende fietswandelroutes. (Tub.21-11-1983).

Schutterveld onder de hamer; een van de meest toonaangevende textielfabrieken werd "uitverkocht". (Tw.C.22 en 24-11-1983; Tub.23-11-1983.).

N.A.M. steunt Natura Docet; nieuwe N.A.M.-zaal in Natura Docet. (Tw.C.25-11-1983).

Herstelbeurt urgent voor de Lonnekermolen. (Tw.C.29-11-'83)

"Moord en doodslag in en om de kerk" (uit de serie "kerkespraken"); over onenigheden tussen katholieken en hervormden die soms in moord en doodslag eindigden. (Tw.C.1-12-'83)

Knokploegen Twente gretig op jacht naar bonkaarten. Een verhaal uit de laatste wereldoorlog over het verzet en overvallen op distributiekantoren. (Tw.C.1-12-1983).

Evangelium Hendrik de Leeuw terug naar Duitsland. 800 jaar oud evangelieboek voor 36 miljoen gulden geveild in Londen. (Tw.C.8-12-1983).

Boek over (Winterswijkse) steengroeve geeft geheimen prijs. (Tub.8-12-1983).

Nieuw molenpad voor Haarmühle, bij het Duitse Alstätte. (Tw.C.8-12-1983).

Midwinterhoorn populairder dan ooit in Twente. (Gezinsbl.7-12-1983).

Nieuw boek: Twente een beeld van een streek. (Tw.C.9-12-1983).

Twente opnieuw in foto's vastgelegd. (Vizier 14-12-1983).

Archeoloog Verlinde bij "De Dree Marken" in De Lutte. (Tw.C.14-12-1983).

Landbouwer uit Notter (gem. Wierden) vindt kokerbijl van

2700 jaar oud op maïsveld.

(Tw.C.14-12-1983).

In de serie "kerkespraken"
Bonaventura apostel van Twente
(Tw.C.15-12-1983).

Onze bossen zijn er slecht aan
toe.(Tub. 10-12-1983;Tw.C.12-
12-1983).

Vijf molenaars in één familie,
de familie Brunnikhuis zet tra-
ditie voort.(Tub. en Tw.C.12-12-'83)

Molenaarsopleiding in Lattrop
van start.(Gezinsbl.21-12-'83)

"Vespertied" gaat over Twentse
kerkzangers,waaronder het Lat-
trotter kerkkoor.(Tw.C.17-12-
1983).

Interessante expositie in Hui-
ze Keizer, kunst in brons en
steen.(Tw.C. en Tub.21-12-'83)
(D.W.22-12-'83).

In "kerkespraak":Oproer rondom
het Almeloze klooster. Met Pa-
sen 1659 eiste een grote groep
Almeloërs, dat er weer R.K.
Kerkdiensten in het Almeloze
klooster gehouden zouden wor-
den.(Tw.C.22-12-1983).

Herbouw Oeler-molen is ge-
schiedvervalsing; oudheidkamer
Twente fel tegen plannen.(Tw.
C.16-12-1983).

Expositie in Tellegte,huis-
vrouwen,scholen,kunstenaars,
maakten fraaie kerstgroepen.
In Tellegte(+ 10km achter Mün-
ster)is elk Jaar een kerst-
stallen-expositie;deze stallen
worden gemaakt doorhuisvrouwen
schoolkinderen,kunstenaars,
boeren enz. In 1983 werd deze
"Krippenausstellung"voor de
43ste keer gehouden en men
verwachte zo'n 40.000 belang-
stellenden.(Tub.10-12-1983).

Jahrbuch Bentheim in teken van
relatie met Nederland.Bespre-
king jaarboek Bentheim 1984.
(Tw.C.17-12-1983).

Molen van Lattrop op monumen-
tenlijst; verzoek aan minister
Brinkman.(Tub.20-12-1983).

Eten en gebruiken rond de kerst
en oud en nieuwjaar (Tub.17 en
31-12-1983.).

In "Vespertied",Jan Schoenaker
(de glazenier uit Oldenzaal)
en hillige-oavond.(Tw.C.24-12-
1983).

Volksliedjes voor uitsterven
behoed.De N.O.S. en het Neder-
lands volkslied-archief ver-
zamelen en zetten oude volks-
liederen op L.P.'s(Tw.C.24-12-
1983.)

Station Oldenzaal had interna-
tionale allure;landverhuizers,
vluchtelingen,soldaten enz.
passeerden er.(Tub.24-12-1983)

Saasveld geeft toon aan bij
het midwinterhoornblazen.(Tw.
C. en Tub.27-12-1983).

Foto-expositie van de Stich-
ting heemkunde Ootmarsum trekt
500 belangstellenden.(Tw.C.
en Tub.27-12-1983).

In Denekamp liet pastoor
biechtelingen in de steek;een
bespreking van de inhoud van
At.Onderschoer nr.4/1983.
(Vizier 28-12- en D.W.22-12-
1983).

Heemkunde Albergen meet alle
oude bouwwerken op, gebinten
van oude schuren,boerderijen
enz., die worden afgebroken
of verbouwd, worden eerst op-
gemeten.(Tub.26-12-1983).

"Veer Eawengellies" in het
Twents te boek. Op 9 maart
1984 verschijnen de vier evan-
geliiën in het Twents. De ver-
taling is van meester G.B.
Vloedveld.(Tw.C.29-12-1983).

In "kerkespraak":Geen beelden-
storm in de 16de eeuw,wel een
beeldenstorm in de 17de eeuw
in de Twentse kerken.(Tw.C.
29-12-1983).

In mei opening eerste deel
industrie-museum in Hengelo
(Tw.C.2-1-1984).

H.J.A.

VOOR U, DOOR U

Deze rubriek is bedoeld als contactmogelijkheid met en voor onze lezers, waarbij met name gedacht is aan vragen, opmerkingen en suggesties. Daarnaast biedt deze rubriek de redactie ook de mogelijkheid vragen aan u te stellen.



Van mevrouw E. Bos-Hermelink ontvingen we naast het vervolgverhaal ook nog een hele lijst met Twentsche Spreuken, welke wij telkens her en der in ons contactblad zullen opnemen. Ook deed ze ons een afbeelding toekomen van de "koezentang" met de opmerking erbij "Zo deeden ze t vrooger".

De heer G.F. Klaas uit Ootmarsum reageert op het artikel over het Luchtvaartroutelicht van Groot Agelo. Naar aanleiding van de aanduiding "Rondlicht Denekamp-Ootmarsum" merkt de schrijver op, deze aanduiding nog zo gek niet te vinden; de lichtmast stond immers dicht bij Ootmarsum. Klaas: "In Denekamp-dorp merkten ze niet veel van de lichtmast, wij hadden veel meer last van dat geflikker". Dat willen we heel graag aan nemen, meneer Klaas.

Bij dit schrijven is nog enige aanvullende informatie verstrekt over het functioneren van het rondlicht, waar-

op ik een vervolgartikel, zoals aangekondigd, te zijner tijd hoop terug te komen.

Dan ontvingen we van mevrouw A. Zekhuis-Stroot uit Denekamp de volgende brief.

"Gewapend met een bandrecorder ben ik bij een 84-jarige dame op bezoek geweest. Ze is geboren en getogen in de Mekkelhorst. We praatten over de vastentijd en pasen. Het relaas hiervan vindt u elders in dit boekje geschreven door Gerhard Broekhuis, lid van de werkgroep dialect.

Tijdens zo'n gesprek dwaal je natuurlijk af van vastentijd en pasen. Zo vertelde ze me bijvoorbeeld wat er plm. zeventig jaar geleden op "ne trouwbrulft", werd gegeten: "pannekook en zeutmelks riest". Zonder krenten en rozijnen want die kende men niet. Tien jaar later veranderde de pannekoek in soep en de rijstepap in pudding. Die pudding keek men, omdat 't onbekend was, voor "bot-

ter" aan. maar die was wel heel lekker!

Al pratende vertelde ze over de "keêrkgang" na de geboorte van een kind. Zij heeft het als iets vreugdevols ervaren. Heel graag zou ik hierover reakties van andere moeders ontvangen.

Ook zou ik graag willen weten wat voor soort twijgen er onder in de bedstee werden gelegd om vlooiën tegen te gaan.

Tot zover de brief van mevrouw Zekhuis.

Wie heeft wel eens gehoord van de uitdrukking "t Gat veur n toen trekkn"?

Onlangs hoorde ik dat het-hier en daar- gebruik was dat men in tuinen of op andere plekken drie jonge berkebomen vlak naast elkaar pootte. Dit werd wel aangeduid als "ne dreestraamp beark". Opgemerkt werd dat dit ook nog een bepaalde betekenis moest hebben. Wie van onze lezers/essen weet hierover iets meer te vertellen?

Menigeen is het wel bekend dat het huidige café-restaurant Marktzicht,voorheen Zaal Concordia was. Wist u dat dit gebouw zeventig jaar geleden, in 1914 dus, is gebouwd, als verenigingsgebouw van de R.C. Jongelingen en Mannenvereniging Concordia"?

Deze vereniging heette aanvankelijk "Inter Nos Concordia" en was toen alleen nog een jongelingen vereniging. Uit die begin periode is nog een prachtig notulenboek bewaard gebleven.

Tot slot:Dit jaar is het precies 175 jaar geleden dat Koning Lodewijk Napoleon het besluit nam om o.a. ook aan de

katholieken in Denekamp hun kerk weer terug kregen. Bij koninklijk decreet van 14 maart 1809, waarvan zich een exemplaar bevindt in het gemeente-archief van Denekamp, werd bepaald dat de Groote kerk te Denekamp op "den 1sten Louwmaand 1810" aan de Roomsche gezinden worden afgestaan..." Tegelijkertijd werd aan de hervormden een bijdrage toegelend voor de bouw van een nieuwe kerk.

In het jaar daarvoor was op 2 augustus 1808 al bepaald, dat alle godsdiensten voor de wet gelijk waren.

Reakties op deze rubriek zijn van harte welkom bij de redactie. Als het kan voor 15 mei 1984.

H.B.

VAN VASSELAOWEND TOT PAOSKEN

Het hierna volgende is ontleend aan de herinneringen van een 84-jarige dame, welke geboren en getogen is in de Mekkelhorst bij Denekamp.

Ze hoeft zelden lang na te denken: Aswoensdag was "geboden vasten- en onthoudingsdag". Nee, dat was niet hetzelfde. Op onthoudingsdag was het gebruik van alle vlees en dierlijk vet verboden. Vis eten mocht.

Een vastendag betekende dat slechts één volle maaltijd per dag was toegestaan. Elke vrijdag was bovendien onthoudingsdag. Geen wonder dat tegen Pasen sommigen wat smalletjes uitkeken.

Terzijde stelt ze vast dat het jaar was vol met bijzondere kerkelijke dagen. Maria Lichtmis (2 februari) was een zondag. Ze herinnert zich dat een buurman juist op die dag kunstmest moest afhalen, die per schip was aangekomen bij Turfkeizer. Zijn vrouw was "totaal op 'n biester". "Noe geet 'n keunstmest ok a veur de kêerk", had ze geklaagd. Ook 29 juni was een zondag: Peter en Paul. Tot de dag van vandaag herinnert ze zich haar gewetensvroeging (Daor stao 'k veur in!) toen ze die dag de mis verzuimde, omdat ze haar buurvrouw moest bijstaan bij een bevalling.

Terug naar de 40-daagse vastentijd. Ze praat niet over het "vasten-trummelke". Wellicht was men in haar jeugd jaren (rond 1910) wat minder scheutig met snoep. Des te beter herinnert ze zich de vasten-meditaties. Elke zondag gingen tenminste twee gezinsleden naar de kerk om de boeiende predikaties mee te maken. Soms was er een speciale priester van elders gekomen, maar: "Harmelink was ok good, heel good".

Na een lange donkere vastentijd komt dan eindelijk Witte Donderdag. Vader en moeder gingen 's morgens naar de kerk, de kinderen 's middags in hun nieuwe kleertjes. En dan, merkwaardige combinatie, begon een soort grote schoonmaak. Eerst moesten ze "'n schosteen kearn". Dat gaf een onvoorstelbare "stoeverij" in een huis met een open vuur en een vloer van kinderkopjes.

Met "'n riesbessem" werd de zaak weer zo'n beetje in het reine gebracht, de muren rond de schouw kregen een kwast witkalk en de kleine ruitjes van de ramen "nen klets water".

Dat was het dan wel. De bedsteden moesten nog wachten tot de zomer, tot na het dorsen, want dan was er vers stro. In het voorjaar had je geen mooi stro meer. Trouwens, die bedsteden: "Dat mo'j wa 'n keer vëeker, want dee vleu we'j ja ok zoa nich de baas". En de muizen, die zich onder het stro een warm plekje hadden gezocht! Om de vlooiën te verjagen had men onder de bedden sterk geurende twijgen gelegd. De naam van de struik wil haar niet te binnen schieten.

Goede Vrijdag moet vroeger wel een erg sombere dag zijn geweest: vasten- en onthoudingsdag, geen vlees, geen vet, geen spek. De kerkelijke liturgie verhoogde bovendien de sfeer van rouw en zwaarmoedigheid: er was geen mis, het grote kruisbeeld was gehuld in paarse doeken en het orgel speelde niet. De altaarbel was vervangen door een klepper of ratel.

Maar de kinderen zagen uit naar Goede Vrijdag. Ze herinnert het zich nog precies: 75 jaar na dato. Ze kregen pannekoek, die gebakken werd in olie, omdat vet verboden was, en waarvan het beslag was toe bereid met water, want men zag die dag ook af van melk. Maar op het brood smeerde men stroop.

Stroop was een lekkernij, die je maar zeer zelden kreeg. Enig ander beleg of toespis was op die dag niet toegestaan of niet voorhanden: in tijd van nood eet men korstjes van pasteien.

Paaszaterdag: biechten en wijwater halen.

Als het wijwater gehaald was, werd door de vader of moeder uit het gezin eerst ieder gezinslid, daarna het vee, de gebouwen, de akker en weidegrond gewijd. Soms was het wel een half uur lopen om bij het verst afgelegen stuk weiland of bouwgrond te komen. Dat had men er wel voor over.

Ook om het huis werd op Paaszaterdag alles opgeknapt. Het vee was naar de wei, de stallen werden schoongemaakt en gewit. En nu er toch witkalk bij de hand was, deed men in deze tijd meteen even de muren rond de haard en de paaltjes en stenen op het erf.

Het strenge nuchterheidsgebod verbood de gelovigen elke spijs en drank vóór het ter-communie-gaan. En hier werd streng de hand aangehouden. In de kerk vielen soms enkelen flauw.

Haar eigen broer, die zware medicijnen moest innemen en verder nogal verzwakt was, kreeg zelfs geen toestemming om voor de communie een kopje koffie te drinken, zodat hij zich wat beter zou voelen.

Ze vertelt hoe een buurvrouw toch wel problemen kreeg met haar geweten, toen er een sneeuwvlokje in haar mond waaide terwijl ze door de sneewbui naar de kerk fietste. Ze had namelijk verzuimd het vlokje uit te spugen! Maar de kapelaan had later toch gerustgesteld uitgelegd, dat als je op de fiets naar de kerk ging en het regende en je moest hard tegen de wind in trappen, zodat je hijgend je mond opende en er dan toevallig een druppeltje regen binnenkwam, ...Dan was dat niet zo erg....

En dan was het Pasen. Ze herinnert zich dat ook de "vrolleu" meeliepen als de paasstaak werd gesleept. En 's avonds stonden ze bij het paasvuur, vaak nog met het kerkboek in de hand, luidkeels mee te zingen, desnoods, "Maria-leedkes. Stök niks!"

Dan het eten: "Pannekoek en zeutemelksen riest". Na de vesper werden eieren gegeten. Haar moeder had altijd gewaarschuwd: "Ie kunt er zat kriegn, mer doot heanig an. Bewaart oe aans wat veur monn".

Menigeen at inderdaad onwijs veel eieren. Paasmaandag bood in de kerk dan ook niet zelden het onroerende beeld van een beminde gelovige, die niet zo zeer zijn gemoed als wel zijn maag kwam uitstorten.

De vasten was inderdaad voorbij!

Gerhard Broekhuis.

Van n kleen loksken-kealken dat pas
loopen hef leerd zeg de moeder
greuts: 't kan loopen as ne kievit.



Jan Wynia, burgemeester van Denekamp
van 1923 - 1934.

Ten tijde dat het drieduizend jaar oude koningsgraf van de Egyptische Toetanchamon voor de wereld opening en ons veel wijsheden over het leven van toen openbaarde bij het aanschouwen van de inhoud van het graf, eindigde de loopbaan van burgemeester Gerrit Willem Hoogklimmer in Denekamp.

Zoals de opening van een graf mensen kan aanzetten tot nadenken en nader onderzoek, zo ook kunnen archieven ons aanzetten tot speurtochten waarvan het resultaat onder toevoeging van menselijke overlevering ons inzicht kan geven in de tijd en in de mens die in die tijd leefde.

In een aantal artikelen in dit blad wil ik u wat vertellen over Denekamps burgemeester Jan Wynia en zijn tijd, nu vijftig tot zestig jaar geleden.

terugblik

Toen Gerrit Willem Hoogklimmer op 31 december 1922 na een 45-jarige ambtsperiode afscheid nam als burgemeester van Denekamp had deze reeds de eerbiedwaardige leeftijd van 75 jaar bereikt. Denekamp was mede door zijn inzet tijdens diens burgemeestersperiode van een gesloten dorpsgemeenschap uitgegroeid tot een flink dorp met een grote toeristische aantrekkingskracht. Geen wonder dan ook dat ter plaatse al in 1901 de Vereniging voor vreemdelingenverkeer werd opgericht. Daarvoor was Denekamp in 1883 al aangesloten op het telefoonnet. Voorts zorgden kanaal Almelo-Nordhorn en niet te vergeten in 1903 de stoomtram en een twintigtal jaren later de autobus er geleidelijk aan voor dat Denekamp uit zijn "achterhoekse" isolement verlost werd. Ook was er naast de goede wegverbinding met Nordhorn en Oldenzaal, een goede ontsluitingsweg naar Ootmarsum en Almelo gekomen.

De gemeente Denekamp had hieraan veel geld gespendeerd. Hoogtepunt tijdens Hoogklimmer's ambtsperiode was zeker wel het in 1921 geopende nieuwe raadhuis. Dit gebouw is inmiddels in 1980 verlaten, nadat in datzelfde

jaar een mooi nieuw gemeentehuis in gebruik kon worden genomen.

Problemen waren er ook wel, grote zelfs.

Wat zorgen begon te baren was de situatie in het onderwijs welke vooral ook een gevolg was van de financiële gelijkstelling in het onderwijs in 1920. Er dreigden in het dorp grote problemen te ontstaan toen de openbare dorpsschool opgeheven moest worden als gevolg van de stichting van een katholieke en een christelijke school. Uiteindelijk kon ook nog een kleine openbare school blijven bestaan, welke onder meester W.H.Dingeldein "gedraaid" heeft tot in de oorlogsjaren van '40-'45.

De verhoudingen op bestuurlijk niveau in de gemeenteraad waren de laatste jaren van Hoogklimmer's burgemeesterschap verre van plezierig. Alleen al een vluchtig doornemen van de raadsnotulen kan gauw een flink aantal pagina's vullen met een "bloemlezing" hieruit, waarmee een indruk is te geven van de soms erg vernijngende sfeer die de raadsvergaderingen omhulde. Hoogklimmer was de afstandelijke gezag uitbeeldende burgemeester.

Maar dat was niet de enige reden dat de gemoederen regelmatig verhitte. Hoogklimmer was immers protestant. Gedurende vele jaren was hij president-kerkvoogd van de Ned.Herv.Gemeente in Denekamp. Dat hierdoor problemen wel eens aangescherpt werden laat zich raden.

Als gemeentebestuurder kwam hij dan ook nog wel eens in de clinch met het overwegend katholieke deel van de raad en vooral met de plaatselijke pastoor Van den Bosch en de latere pastoor Knuif, waarvan het hoofd van de dorpsschool, meester L.L.Mulders, in diens memoires overduidelijk gewag maakt.

Het kwam regelmatig voor dat sommige raadsleden nog slechts in geringe mate eerbied toonden voor de al flink grijzende burgervader. Er ontstonden flinke conflictsituaties, die gepaard gingen met insinuaties, welke zelfs tot de Commissaris der Koningin werden uitgevochten.

nieuwe burgemeester

Denekamp moest dus een nieuwe burgemeester hebben. Het hiervoor aan het eind geschetste zal voor de Commissaris der Koningin zeker mede aanleiding zijn geweest de Minister van Binnenlandse Zaken te adviseren een burgemeester naar Denekamp te halen, die de eenheid weer terug kon brengen en Denekamp weer tot een goed te besturen gemeente kon maken. Eigentijds benaderd denk ik: een burgemeester die begrip kon opbrengen voor de vele -ook kleinere- problemen, een burgemeester die goed kon luisteren, een burgemeester met een flinke dosis incasseringsvermogen en de maatschappelijke opvattingen van die tijd kon inzien.

Voorts veronderstel ik: een burgemeester die bij voorkeur van katholieke huize was.

En zou aan deze "eisen" de per 16 januari 1923 benoemde 29-jarige burgemeester Jan Wynia voldoen? Wel jong nog, hoewel hij toch al sedert 29 december 1920 burgemeester van de Gelderse gemeente Heumen was.

Tijdens de officiële installatie, als eerste burger van Denekamp, welke plaatsvond op 30 januari 1923, bleek duidelijk hoe goed hij al met de problemen van het toen 6000 inwoners tellende Denekamp bekend was. (Hierover schreef ik in 't Onderschoer 1/'83 pag.51).

Hij had zich daartoe reeds goed laten voorlichten door de beide wethouders Derkman en Kuks en vanzelfsprekend ook door gemeentesecretaris Andringa.

De begin jaren twintig van deze eeuw stonden in het teken van vele nieuwe nationale wetten die in het land werden gevoerd. Wetten, waarvan menig burger, ook in Denekamp, van mening was dat die niet nodig waren. Maar het was de wil van de politieke meerderheid en daarin zou de bevolking zich moeten schikken. Onder andere wil ik noemen de Warenwet, de Vleeskeuringswet, de Woningwet en de verschillende sociale wetten. Menigeen vroeg zich af of die nieuwe wetten wel van zoveel belang waren, dat ze de financiële inspanning van de overheid wel konden billijken.

Wat bijvoorbeeld te denken van de vele problemen die de Vleeskeuringswet opriep? Dit bracht met name bij de boeren heel wat beroering te weeg.



Het geboortehuis van burgemeester J. Wynia stond in Zevenhoven (r. naast gereformeerde kerk)

In het jaar ACHTTIENHONDERD DRIE EN NEGENTIG, den *vier en twintigsten Juni* — is voor ons ondergeteekende, Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente ZEVENHOVEN, verschenen:

Meander Wynia
oud *twee en dertig* jaren, van beroep *predikant*
wonende binnen deze gemeente, welke ons verklaard heeft, dat *zijn* huus-
vrouw Maria Hagas, zonder beroep alhier

op den *vier en twintigsten* der maand *Juni* dezes jaars,
des *voormiddags ten half twaalf* ure, ten huize van *hem*
Comparant binnen deze gemeente, is bevallen
van een kind van het *mannelyk* geslacht, welk kind zal genaamd worden:

Jan
Deze verklaring is geschied in tegenwoordigheid van *Jacob Olie*,
man, oud *twee en dertig* jaren, van beroep
landbouwer, en van *Peter van*
Hassenberg, oud *een en twintig* jaren,
van beroep *postopzichter*, wonende *buiten* alhier

En hebben wij deze akte voorgelezen en *met de aangewezene*
de getuigen onderteekend

Wynia
J. Olie *P. van Hassenberg*

J. M. B. B. B.

Denk maar eens aan het huisslachten. Ook de vele slagers in het dorp Denekamp kregen met heel wat strakkere normen te doen.

De betekenis van vele van deze wetten was nu eenmaal voor de stad belangrijker dan voor het platteland. Oordelen zonder de diepere betekenis ervan te kennen, te weten, leidt al gauw tot veroordeling. Besef van de tijd van toen maakt het begrijpen van nu vaak gemakkelijker.

De financiële toestand van de gemeente Denekamp was al wel beter geweest. Denekamp had zelfs al een nooduitkering aangevraagd bij het rijk omdat ze erg diep in een dal was geraakt. Dit verzoek liep echter op niets uit. De gevolgen van de slechte economische toestanden waren Denekamp dan ook niet bespaard gebleven. Het woonmilieu liet nogal te wensen over, veel mensen huisden in noodwoningen.

Jan Wynia

Jan Wynia is op 24 juni 1893 te Zevenhoven (Zuid Holland) geboren als zoon van Meindert Wynia en Maria Haga. Zijn vader was daar gereformeerd predikant.

In 1894 verhuisde het gezin naar Nijemirdum in de gemeente Gaasterland (Friesland), alwaar Meindert Wynia was beroepen.

Op 13 juni 1919 vertrok Jan Wynia naar Den Haag, waar hij als ambtenaar werkzaam was op het Departement van Oorlog. Twee maanden later zien we dat hij naar Nijmegen is vertrokken.

Rond dezelfde periode is Jan Wynia overgegaan naar de r.k. religie. Op 29 mei 1919 werd hij namelijk gedoopt in de parochiekerk van de O.L.Vrouw Onbevlekt Ontvangen te Den Haag.

Jan Wynia is op 20 september 1921 kerkelijk gehuwd met Theodora Maria Herfkens, geboren te Millingen op 6 september 1890. Ze kregen twee kinderen: Maria Gertruda Theodora, geboren te Heumen op 6 augustus 1922 en Arnold Piet Meindert Lieuwe, geboren 3 april 1924 te Denekamp.

aan de slag

Burgemeester Wynia kon met forse slagen aan het werk en deed dat ook.

Als we de raadsnotulen uit de beginperiode van zijn burgemeesterschap in Denekamp er op naslaan, blijkt al na korte tijd dat er veranderingen komen. Wynia toonde zich de burgemeester van de openheid en de openbaarheid. Hij verstrekke de raad alle inlichtingen, die nodig waren om als raad goed te kunnen funktioneren. In tegenstelling tot de bestuurlijke situatie voordien, toen de raadsleden slechts over geringe informatie konden beschikken. Hij toonde begrip voor situaties, waarvan men niet op de hoogte was. Zelfs ging hij zover dat de b en w-vergaderingen in 1925 min of meer openbaar werden en dat de besluitenlijsten daarvan door de raadsleden konden worden ingezien! Opzienbarend, toen. Niets nieuws onder de zon zal men anno 1984 zeggen. Toch wel als we bedenken dat openheid en openbaarheid ook nu nog steeds niet echt overal gemeen-goed is. Want welke gemeente in Twente heeft dan haar besluitenlijst van de vergaderingen van b en w openbaar? Dat zullen er nog niet veel zijn.

Veel heeft burgemeester Wynia door zijn energieke besluitvaardigheid tot stand weten te brengen voor de gemeenschap in Denekamp.

Zo kreeg Denekamp een verbindingsnet van verharde gemeentewegen tussen rijks- en provinciale wegen, waarbij de belangen van het agrarische deel van de bevolking zo goed als maar mogelijk was, werden behartigd. Vele zandwegen werden door de Heidemij. onder opzichter Jousma uit Ootmarsum verhard met sintels en ook verbreed. Het toenemende verkeer maakte dit noodzakelijk. Dit bracht wel erg veel onvoorziene uitgaven met zich mee.

Aan de totstandkoming van de Dinkelverbetering, die voor Denekamp het einde zou inluiden van de wateroverlast, is door initiatieven van Wynia zeer veel bijgedragen.

Veel inspanning heeft Wynia zich getroost om de woon-situatie van de mensen te verbeteren. Hij was een voorstander van de zogenaamde sociale woningbouw.

In 1923 werd bij het klooster in Noord Deurningen, het St.Nicolaasgesticht, een nieuwe school gesticht, de latere Antonioschool, welke school sedert 1983 is gesloten.

Andere nieuwe scholen zijn gebouwd, o.m. de r.k. jongensschool in het dorp Denekamp, (later aangeduid als Alexanderschool) en de huidige Bonifatiusschool in Noord Deurningen.

Voor de jeugd was er in het Denekamp van de twintiger jaren trouwens weinig vertier. De gemeenteraad bereikten hierover zelfs signalen. De jongelui waren genoodzaakt naar andere plaatsen te gaan o.a. ook over de grens waar zij naar Bernink gingen. Daarom werd er voor gepleit ook in Denekamp gelegenheid tot dansen te geven o.a. bij Looman (thans Dolce). Deze had hier echter niet naar gevraagd in 1925. Wel Bolscher in Nutter, waarop de raad toen positief heeft besloten.

In september 1923 vond de opening van de autobusdiens Denekamp-Oldenzaal plaats.

In datzelfde jaar kreeg Denekamp zijn eerste kleine kinderschool, ofwel bewaarschool, welke in het huis werd gevestigd waar tot dan Olde Achterhuis woonde. Dit was aan de Wilhelminastraat.

In 1925 kreeg de Denekampse Vrijwillige Brandweer de eerste motorbrandspuit (merk Koebe) van de Gebrs. Rossmark uit Almelo.

In 1927 kreeg Denekamp zijn eigen vuilophaaldienst met J.H.Kienhuis als eerste ophaler. Dit was ook wel dringend nodig. Want bij zijn installatie als burgemeester in 1923 had Wynia al geconstateerd dat overal in de gemeente, en vooral in het dorp Denekamp, afval en vuil werd gedeponeerd.

De eerste officiële vuilstortplaats kwam in 1933 op het Diepengoor aan de Brandlichterweg. Dit was een voormalig stuk markegrond.

In de jaren 1927-1930 werd op vele plaatsen in het dorp op eenvoudige wijze al riolering aangebracht.

Ten tijde van de periode dat Wynia burgemeester was van Denekamp is nog regelmatig gesproken over nieuwe tramverbindingen. Burgemeester Wynia had het toen al over

elektrische tramlijnen.

In het kader van het Gewestelijk plan voor Twente werd in de jaren dertig al gedacht aan rechtekking van de weg door Denekamp, dat uiteindelijk in de jaren zestig is geëffectueerd door middel van de zogenaamde doorbraak, waardoor het dorp -helaas- in twee gedeelten werd gesneden.

In 1932 kreeg Denekamp een agentschap van de arbeidersbemiddeling. Agent werd de gemeenteambtenaar G.A.Hermelink.

Het laatste belangrijke genomen besluit in de raad ten tijde van Wynia was op 11 mei 1934 en betrof de vernieuwing van de Burg.Hoogklimmerstraat, welke in totaal f.3000,- zou gaan kosten.

In de volgende afleveringen wordt nader ingegaan op de verschillende grote activiteiten uit de periode van burgemeester Wynia.

H.Boink

(wordt vervolgd)

Wie veel reist, zal ervaren,
dat hij het waarlijk interessante aan de mensen
ook in zijn eigen straat had kunnen opmerken.

Godfried Bomans (Buitelingen, 1963).

Het was zondag, de tweede dag dat we in ons dorp Rossum waren. Ik werd al vroeg wakker door het kraaien van de haan van de buurlui (oonze noabers).

"Als hij dat zo verder doet", zei ik tot mij zelf, "dan draai ik hem vroeg of laat nog wel eens zijn nek om". "Wat heb je toch te brommen?" vroeg mijn zuster, die ook wakker was geworden. "Hoor je dan dat kraaien niet?" zei ik. Maar ze draaide zich om en sliep weer in. Ik ging er toen maar uit en kleeedde mij aan. Toen ik mij had gewassen en mijn haar had gekamd, schoof ik in mijn verpleegster-uniform. Ik wou de eerste dag netjes voor de dag komen. Door het raam zag ik de mensen, die naar de vroegmis gingen. Veel van hen keken schuin op ons huis aan om even te kijken of we er al waren.

Tot voor korte tijd hadden ze hier een jaar lang een "eerwaarde " zuster gehad. Maar "eerwaarde" was ik nu net niet....

Ger kwam nu ook op de benen. Toen zij aangekleed was aten we een boterham met een kop thee en tegen tien uur stapten we naar de kerk, waarbij ook wij nu hoorden.

De eerste zondag die wij hier meemaakten begon met mooi herfstweer. In die tijd kon je zondags in de kerk niet gaan zitten waar je wilde. De meeste mensen hadden een vaste zitplaats, die ze hadden gepacht. We liepen te zoeken naar plaats. De koster zag dat, kwam dadelijk naar ons toe en zei: "Gaan jullie hier maar zitten, want de Broeninks komen niet, die zijn vandaag naar Reutum". Zo kwamen we te zitten midden in de kerk, schuin tegenover de preekstoel.

Wij hadden wel gehoord dat de pastoor van Rossum een wonderlijk man was. Om zijn preken was hij tot ver in de omtrek bekend. Veel mensen uit de omgeving gingen zondags naar de mis in Rossum, om naar de preek van de pastoor te luisteren.

Hij durfde dan ook alles te zeggen. Om precies tien uur kwam de pastoor met zijn misdienaars op het altaar en een klein kwartier later stond hij op de preekstoel. Na het voorlezen van het evangelie keek hij eerst de hele kerk rond. Toen heeft hij ons natuurlijk ook gezien, want in een uniform val je nog wel op. Dan begon hij: Beste parochianen. Wij hebben hier gisteren een nieuwe verpleegster gekregen, die jullie net als de zuster, die verleden week vertrokken is, in alle nood zal helpen. Haal haar gerust op, als er bij jullie iemand ziek is. En...breng haar ook maar een stuk van het varken, als er bij jullie geslacht is".

Wij zaten daar met een hoog rode kleur en wisten ons haast geen houding te geven. Ik stootte mijn zuster aan en zei zacht: "k Wol da'k mij onzichtbaar kon maakn" en keek haar aan. Zij had, zo ik zag, nog een veel rodere kleur dan ik.

De pastoor ging verder: "Het evangelie zegt vandaag: Weent met de wenenden. Maar dat kan de zuster niet doen en dat doet ze ook niet, want het is haar beroep. Stel je voor, dat ze bij iedere patiënt gaat zitten huilen".

Na de preek ging hij verder met de H.Mis. Na een goed kwartier was het afgelopen. Op weg naar de sacristie draaide de pastoor zich nog even om en zei: "Breng de zuster ook maar een paar jonge haantjes, die lust ze vast ook wel".

We maakten gauw dat we de kerk uitkwamen, niet omdat wij die haantjes niet lustten, maar op deze manier.....

Maar die pastoor was echt een bijzonder man. Hij had ook zijn goede kanten, dat merkten we later wel. Elke pater die met vakantie hier was en weer terug moest naar de missie kon voor hij terug ging, altijd even langs komen en kreeg honderd gulden, die hij goed kon gebruiken en in dank aannam.

Op die eerste zondag in ons dorp, hadden we al veel gezien en gehoord. We gingen thuis nog even napraten, waarbij ik tegen een oude verwormde vensterbank leunde. Die brak af en viel naar beneden. En daar gebeurde het. "Een wonder"riep ik.....Kwartjes, dubbeltjes en een gulden rolden om mijn benen de kamer in.

We vielen alle twee op onze knieën, nog sneller als die morgen in de kerk en het bracht ons de som van f.350,-op. Toen zei ik: "Nu gaat die andere vensterbank er ook aan, daar moest de bijl aan te pas komen. Die bracht met een hele harde slag echter maar 75 cent op. 's Avonds konden we tegen elkaar zeggen: "We zijn al aardig ingeburgerd en nu maar afwachten wat de toekomst ons brengt. We denken nog dikwijls terug aan de zondag van 17 oktober 1932.

E.Bos-Hermelink

(wordt vervolgd)

Uit: Weekblad voor Oldenzaal en omgeving 9 januari 1904

TILLIGTE, 4 Jan. Voor moelte noch hindernissen bevreesd, trokken onze klootschutters heden morgen per fiets en schaats van hier naar Fleringen, om met Fleringer's beroemde klootschutters in het strijperk te treden, hetwelk bij menschengheugenis nog nooit is gebeurd.

Van weersijden namen zestien personen aan den strijd deel.

Niettegenstaande Fleringen in den laatsten tijd hier in deze streken van Twente een reeks van overwinningen behaalde, moest het heden na een vervoeden strijd het onderspit dalven.

Een woord van lof vooral aan den ijverigen kampioen B. Bekers, wiens haren reeds vergrijd zijn en die in vroegere jaren in den klootschutterswedstrijd een eerste plaats innam, ook heden op het laatste oogenblik de overwinning hielp besorgen.

Een woord van lof mag ook aan Fleringen niet onthouden worden, waar van men de meest mogelijke bewijzen van vriendschap mocht ondervinden.

Bestek en Voorwaarden,

waarnaar door het Gemeentebestuur van
DENEKAMP zal worden

AANBESTEED:

Het bouwen eener School en Onderwij-
zerswoning in de buurtschap Nutter,
overeenkomstig bijbehorende teekening en
navolgende omschrijving.

Art. 1. Omschrijving van het werk.

Het werk bestaat:

a. in het bouwen eener onderwijzerswoning met houten
schuurtje;

b. in het bouwen eener school van twee lokalen met
annexe gang, eener bergplaats met aangelegen privaatgebouw-
tje en in het maken van afrasteringen.

Art. 2. Onderwijzerwoning.

Hoofdafmetingen.

De breedte langs den voorgevel is gemeten vanaf de gang-
muur der school 10.24 M.; de diepte langs den zijgevel ge-
meten is 9.15 M., alles buitenwerks op het naakt der muren
gemeten. Het houten schuurtje is buitenswerks groot 3.05
bij 4.05 M.

Diepten en hoogten.

De aanleg der keldermuren is	4.60 M.	$\frac{1}{4}$	peil.
» bovenkant keldervloer »	1.30 »	$\frac{1}{4}$	»
» aanleg der fundeeringen »	0.80 »	$\frac{1}{4}$	»
» bovenkant der » »	0.30 »	$\frac{1}{4}$	»
» vloeren der begane grond zijn	gelijk		»
» bovenkant vloer der kelderkamer is	0.60 »	+	»
» » van het trasraam »	0.35 »	+	»
» » zolder »	3.80 »	+	»
» » muurplaten »	4.10 »	+	»
» » kapbalken »	6.50 »	+	»
» » nok »	7.20 »	+	»

DE OPENBARE LAGERE SCHOOL IN NUTTER (2)

Een nieuwe kostenraming van architect Vixseboxse laat zien dat het woonhuis geraamd wordt op f.5887,--; het schoolgebouw met twee lokalen op f.6243,-- (een lokaal kwam op f.4304,--); schoolmeubelen f.1169,12.

Hoewel de kosten van de woning bijzonder hoog werden geacht, ziet de gemeenteraad eigenlijk geen mogelijkheden om in de tekening zodanige wijziging aan te brengen, dat daardoor de kosten aanmerkelijk lager zouden komen te liggen. Ook de gemeente Tubbergen vond het allemaal wel erg duur, waarop besloten is de architect te verzoeken een goedkoper plan te ontwikkelen voor met name de onderwijzerswoning. Voor f.3500,-- moest toch ook een geschikt huis zijn te bouwen, zo veronderstelde men.

Overigens gemakkelijker gezegd dan gedaan, want de arbeidslonen en het bouw materiaal waren in die dagen nogal sterk gestegen, waarbij bovendien in aanmerking moet worden genomen de afgelegen ligging van het bouwterrein. De architect heeft het bouwplan echter op enkele punten vereenvoudigd, hetgeen al een besparing van ongeveer f.900,-- opleverde, waarmee de raad van Denekamp uiteindelijk kon instemmen.

Het op 10 juni 1907 door architect B.Vixseboxse opge maakte bestek laat zien dat het een gebouw zou worden bestaande uit twee lokalen met gang en een bergplaats met aangelegen privaatgebouw. Voorts zou er een onderwijzerswoning met een houten schuurtje moeten worden gebouwd.

De onderwijzerswoning was 10,24 meter bij 15 meter; plafondhoogte 3,60 meter. Het schuurtje 3,05 bij 4,05 meter. Inwendig werd het geheel behoorlijk afgewerkt; zo werd voor de aftimmering van schoorsteenmantels, van pomp en een gedeelte van de wanden gebruik gemaakt van hout. De te behangen wanden van de kamers werden bespannen met fijn Engelberger behanglinnen, waarop behangpapier van + 45 ct per rol.

Uit de beschrijving van het schuurtje blijkt dat er in

ook een stalletje was met deurtje en ruit; tevens was op het schuurtje een zoldertje.

Het schoolgebouw had als afmeting 10,16 bij 15,26 meter. De hoogte in de lokalen was 4,50 meter. De bergplaats was 4.44 bij 3,24, terwijl het privaat 3,83 bij 1,33 mat.

Er kwamen drie houten privaten in. Onder het privaatgebouw moest een beerput gemaakt worden van 2,60 bij 0,90 meter met een diepte van 1,50 meter.

Er moest verder een welwaterput worden gemaakt van betonringen met een doorsnee van 100 cm. De put moest zo diep zijn dat bij de laagste waterstand altijd nog anderhalve meter zuiver drinkwater in de put stond. De pomp kwam achter de school te staan.

Het gehele terrein diende afgerasterd te worden met glad draad aan de binnenzijde en puntdraad aan de buitenkant.

Uit het bestek voor het maken van de schoolmeubelen kunnen we opmaken dat er 48 schoolbanken (12 stuks 110 x 77cm, 18 stuks 110 x 73cm en 18 stuks 110 x 70cm) gemaakt moesten worden en twee lessenaars. Verder twee schoolkasten, een bibliotheekkast, twee losse borden op ezel, twee stel verplaatsbare schuivende borden, twee trapjes, krijtbakjes, pennenbakjes, linialen, kaartenstokken, 20 naailatten, kapstokregels, zes gordijnen van zware grijsgraauwe katoen, twee ijzeren vulkachels (ter waarde van f.25,-) bij elke kachel een flinke turfbak, een ijzeren kolenbak, een lampenhanger met vijf petroleumlampen (à f4,50 per stuk).

Nu maar afwachten wat de aanbesteding oplevert, die op 1 juli 1907 zou plaatsvinden. Ingeschreven hebben: B.Hansté te Vasse voor totaal f.9600,-; H.J.Weustink Hzn. te Ootmarsum f.10.268,-; G.A.Mensink te Denekamp f.11.000; G.A.Platvoet en J.B.Overmaat te Enschede f.11.480,-; G.van Ommete Enschede f.11.590,-; fa.gebr. Israëls te Ambt Almelo f.11.740,-; en B.van den Bosch uit Ambt Almelo voor f.11.848,-. Bij de aanbesteding van de schoolmeubelen was H.C.Boll te Oldenzaal de laagste inschrijver voor f.897,--

Het werk is tenslotte gegund aan de laagste inschrijvers.

H.Boink.

(wordt vervolgd).

VECHTPARTIJ IN DE KROON TE DENEKAMP

Bijna 300 jaar geleden vond er in Denekampse herberg de Kroon een fikse vechtpartij plaats. Het was 25 november 1690 toen het tussen Jan Becke en Lubbert Gerrits, gerechtsdienaren, enerzijds en Hermen Geerligs en de smid Derk Grevink, anderzijds, tot een handgemeen kwam. De ruzie ontstond omdat gerechtsdienaar Jan Becke per ongeluk een kan bier omgooide, welke hij echter weigerde te vergoeden. Uit de getuigenverklaringen is op te maken dat er naderhand een "flink robbertje" gevochten is in "de Kroon" en dat daarbij Jan Becke behoorlijk afgetuigd werd, hetgeen ook wel duidelijk blijkt uit het attest van de Ootmarsumse chirurgijn D. Tideman.

De gerechtsdienaren waren die dag op pad om achterstallige "Heerenlasten" te innen, waaronder ook "peerregeld", een belasting op het houden van paarden. Uit de getuigenverklaringen is onder meer op te maken, dat men bij wanbetaling een paard "pandde" (in beslag nam), zoals dat gebeurde bij het "peerd van Dysselman".

Informatie over de slagerie tusschen Hermen Geerligs, Derk Grevink ende Jan Becke, op den 25 November 1690, binnen Denekamp.

Actum bey Nootgerichte gehouden binnen Denekamp, den 27 November 1690, Coram Jud. Subst. Borgemeester J. H. Staverman.

Ceurnoten: Frederik Froon,

ende

Gerrit Welberts,

Nae voorgaande citatie sijn gecompareert naevolgende getuygen, omme de waarheyt getuygchenisse te geeven over de gepleegde slagerie ten huysse van Henrik Froon op den 25 dito aan de gerigtsdienaren Jan Becke ende Lubbert Gerrits gepleegt.

1.

Henrik Froon verklaard, dat op den 25 November 1690, de voornoemde beyde gerigtsdienaren tot Denekamp zijn gekomen, door ordre van de Heer Rigter Raterink omme voor agterstedige Heerenlasten het Dorp en de Buyschap Denekamp te panden, gelijk desselve ook effective gedaan hebben.

Dat naderhand omtrent de middag de voornoemde gerigtsdienaren ten huysse van Henrik Froon zijn gekomen om een kanne bier te drincken en de alsoo eenige tijd aldaar blijven sitten.

Dat daarop meede ter voornoemde plaatse zijn gekomen Hermen Geerligts en de naedat eenige tijd daarnae tusschen Hermen Geerligts en de Jan Becke woorden waeren ontstaan over het omstoten van een kanne bier, soo Jan Becke onwetende ende door ongeluk ofte abuys hadde omgesmeeten, Hermen Geerligts daarop gesegt hebbe nevens anderen, dat hij de omgesmeten kanne bier alleene betalen soude, hetwelcke alsoo Jan Becke weygerde. Daardoor harde woorden van liegen, ende du lieghes het als een schelm zijn ontstaane in soo verre dat deselve met makkanders handgemeen zijn geworden, te samen in de hairen gegrepen ende beyde ter aarden gevallen ende aldaar eenige tijd geworstelt ende geslaget.

Op welcke gerugte Meyster Derk Grevink mede in Froons huys is gekomen ende nae eenige woorden van liegen, soo Jan Becke gesproken hadde, als dat namentlik de questieusse kanne bier niet omgestooten hadde, heeft de voornoemde smit Jan Becke voor de kop geslagen, dat daarvan ter aarde is gevallen ende voorts hem nedergehouden, tot dat ontscheyden wierde, ende blond ofte blauw opstond.

2.

Berent Palte deponeert gesien ende gehoord te hebben, dat tusschen Hermen Geerligts ende Jan Becke stercke woorden van liegen ende du lieghets het als een schelm..... ende diverse wijsen zijn gepasseert tot dat eyntelik tesamen handgemeen geworden ende ter aarden zijn gevallen, wetende vorders hiervan niet meerder te seggen.

3.

Berend ten Dysselhuys verklaard Hermen Geerligts en-

de Jan Becke ter aarden sien liggen, ende dat des-selve handgemeen waeren. Voorts, nadat ontscheyden waeren, Meester Derk Grevink met de voornoemde Jan Becke wederom handgemeen geworden, ende ter aarden gevallen, eyntelik Jan Becke blond ende blau gevonden.

4. Lambert Kappelhoff getuygt de woorden van liegen tusschen Hermen Geerligs ende Jan Becke gehoord ende ook gesien te hebben dat Jan Becke ter aarden is gevallen ende met Herm Geerligs geslagen. Dat daarop Jan Becke de smit Derk Grevink heeft heeten liegen, en daarop een slag voor de kop ontfangen ende door desselve ter aarden is geworpen ende onder gebleven tot dat ontscheyden geworden.
5. Wiilem Pot verklaard dat Hermen Geerligs ende Jan Becke geslagen hebben ende dat Jan Becke daardoor ter aarden is gevallen. Voorts dat Derk Grevink op de woorden van liegen, soo Jan Becke hem toe geoeten woerde, de voornoemde Becke voor de kop heeft geslagen ende hem ter aarden gesmeten.
6. Egbert Geerds, de knecht van Froon, heeft Derk Grevink op de woorden van liegen Jan Becke voor de kop sien slaan ende deselve ter aarden smijten. Maar de woorden tusschen Hermen Geerligs ende Jan Becke sijn principalik ontstaan, wegens de uytlandsche etc.
7. Hermen Elferman verklaard dat Hermen Geerligs ende Jan Becke handgemeen sijn geweest ende ter aarden gevallen. Ende dat naderhand de smit Grevink Jan Becke voor de kop heeft geslagen ende neder gesmeeten, nae dat Jan Becke hem eerst hadde liegen ende voor een schelm gescholden.
8. Jan Wychman verklaart dat Dyrsselmans peerd, soo door Jan Becke ende Lubbert Gerrits gepandet ende op Froons deele gebragt was, het voornoemde peerd op de deele los ende uyt het huys lopende, Jan Becke

gesegt heeft: Hermen Geerligs gij bint daar een goed man meede van, dat het peerd los gemaakt is. Daarop Hermen Geerligs andwoorde: dat liegts du, ende Jan Becke wederom repliceerde, dat liegts du.

Eeyntelik dat Hermen Geerligs is togelopen ende Jan Becke over de bancke geschoven, dat hij ter aarden viel. Wetende vorders hiervan niet te verklaren.

Ick onderschreven attestere bij desen dat ick ben versocht ten huise van Jan Becke om denselvigen te verbinden. Alsoo hij een Contusie op het lincker ooggh met quetsinge van het opperste oogghvlies ter sijden den cirkel na de neus an hadde ontfangen, daer benevens klagende van groote pijn inwendigh in de linker sijde en in de rugge, is alsoo door mij gevisiteert en bevonden,

Ootmarssen

28 November 1690

D.Tideman Chirurgijn.

Ick Jacob Raeterinck, indertijt een verwalter richter tot Ootmerssen, attestiere voor de oprechte waarheyt, dat ick mijne gerichtsdieners Jan Becke en Lubbert Gerrits op den 25 November 1690 expreselyck hebbe uitgesonden met schriffteleycke ordre om voor restante verpond en peertgelt te panden de gemeene darpluyden van Denekamp en die van de Bourschap Denekamp. Bij welcke panthalinge mett voor-noemde dieners ten huise van Henr.Froon in de Kroene actie is gesochtt en onder andere insolentich mijner gerichtsdieners Jan Becke door Hermen Geerlighs tot Denekamp en mede door de smitt Derrick Greve is geslagen en seer qualick getractiert gelijk deselve nu noch seer pijnelijck is te bedde liggende en uysterlyck blondt en blauw gestott ende geslaegen, waerover bij den Heer Lantschrijver ten Caete, ap-sent de Burgemeisers visitatie ende oculaire inspectie hooghnoedigh wordt vereyst en pro justitia versocht ten fine om daervan aen sijn

..... de heere droste van t Twente te kunnen relatieren,

Ootmorssen den 28 November 1690 J.Raeterinck.

Op het bovenstaande versoeck bij mij onderschrevene

en de Burgemeesteren Jan Hendrik en Reint Staverman de persone van Jan Becke, gerigtsdienaar, int siekbedde liggende, angesproken zijnde, hebben denselven aan 't ooge zodanig gequest bevonden als verder uyt de attestatie van chirurgijn Tideman sal gebleken, klagende de voornoemde patient, dat hij in zijn zijde inwendig grote pijn gevoelde.

Oyrconde onse ondertekeninge binnen Ootmarsum den 28 November 1690.

(w.g.) Abr. ten Cate, Lantschrijver

(w.g.) Reindt Staverman

(w.g.) Joan Henrik Staverman.

De Kroon in Denekamp bestaat al lang niet meer. Onwillekeurig vraagt men zich af waar de herberg de Kroon heeft gestaan. De plaats is af te leiden uit o.a. gegevens van de uitgave van Heemkunde Denekamp: "Bloemlezing uit het werk van W.H. Dingeldein". In het hoofdstuk "Hendrik Carel Lazonder en het onderwijs te Denekamp in de negentiende eeuw" wordt door Dingeldein opgemerkt, (blz.136): "Lazonder kwam dus in Denekamp en zijn eerste werk was, naar een kosthuis om te zien. Hij nam voorlopig zijn intrek in de oude herberg "De Kroon" van Tijman, staande, waar tot voor enkele jaren de heer L.L. Mulders woonde.

Het door Dingeldein bedoelde huis is in 1900 gebouwd en was tot 1939 bewoond door meester Mulders. Het huis staande aan de Grotestraat, is momenteel in gebruik bij woninginrichting Hermelink en is in de laatste wereldoorlog ook nog gebruikt als distributiekantoor.

geraadpleegd: Rijksarchief Zwolle
Bloemlezing W.H. Dingeldein.

J.A.den Ouden.



de klaapekster

DE SLEEDOORN

Als we het hebben over een worstpen, zal menigeen wellicht de schouders ophalen. Maar de ouderen onder de lezers weten wel meteen waar het over gaat. Het is de doorn van de sleedoorn.

Deze struik bloeit al vroeg in het voorjaar, voordat de bladeren te voorschijn komen. De witte bloemen steken fel af tegen het donkere kreupelhout. Vandaar de Duitse naam "Zwartsdorn", of het Engelse "Blackthorn".

De heer W.A.J.Nijhuis uit Denekamp vertelde me dat hij er vroeger wel eens op uit werd gestuurd om doornen van de sleedoorn te verzamelen, welke dan als worstpen moesten worden gebruikt. De eveneens in Denekamp wonende heer G.H.Meijer wist er aan toe te voegen, dat de doornen met een mes werden schoongeschrapt en aangespitst.

De doorn van de sleedoorn is heel sterk en werd, nadat de metworst in de schoongemaakte darm gestopt was, kras door de darm gestoken; daarna werd het andere uiteinde er ook nog aan geprikt. Dan werd de worst opgehangen aan de zolder om te drogen. Als deze lekkernij weer naar beneden werd gehaald om te eten, kon men de worstpen er zo weer uittrekken en de darm van de worst afstropen. Het water loopt je in de mond, als je er nog aan denkt.

Er zullen ongetwijfeld nog wel meer gebruiksvoorwerpen zijn gemaakt van de sleedoorn. Maar omdat ze niet zijn opgeschreven zijn ze vaak in vergetelheid geraakt.

De sleedoorn is ook een uitstekend vogelbosje, welke vóór de ruilverkaveling veelvuldig rond Denekamp voorkwamen. Samen met deze struik en zijn biotoop, verdwenen ook enkele vogelsoorten zoals de tapuit, klauwier en de klapekster, doordat hun nestmogelijkheden en hun woon-omgeving grondig verstoord werden.

De klauwier spiest zijn prooi aan de stekels en doornen van de struiken om ze een poos later op te peuzelen. De prooi bestond uit muizen, kikkers, hagedissen en insecten.

Dit voorjaar start de werkgroep Flora en Fauna van de Stichting Heemkunde Denekamp met het kweken en vermeer-

deren van de sleedoorn, omdat we willen proberen deze struik weer in het veld terug te brengen.

Als dit op vrij grote schaal gebeurd, is het niet uitgesloten dat ook rond Denekamp weer wat vogelbosjes komen met deze zeldzame vogels. Want ze hebben er recht op, die vogels! Hiervoor zijn rustige plaatsen nodig waar niet zoveel mensen komen. Bovendien moet het een ondoordringbare ruigte worden, waarin zeldzame vogels in alle rust kunnen broeden en hun jongen groot kunnen brengen. Ver weg van het landbouwgif, want vergiftigde prooidieren zouden immers een succesvol broedsel alsnog kunnen vernietigen.

De struik levert al vroeg in het voorjaar voedsel aan vroege vlinders en aan insecten die de bloemen bezoeken. Deze dieren bestuiven op hun beurt weer de bloesems van de sleedoorn. De rups van de in Nederland bijna uitgestorven koningspage leefde van de bladeren van deze struik.

Eigenlijk is de sleedoorn een pruim, want het woord "slee" betekent in het Slavisch pruim. En "Spinosa" is de wetenschappelijke naam voor gedoorn of gestekeld, terwijl "Prunus" betekent pruim. Vandaar de naam "Prunus spinosa" of "Sleedoorn".

In de geneeskunde stond deze plant altijd hoog aangeschreven. Door de wrange smaak hebben de pruimpjes een sterk samentrekkende werking. Cato de Oude (234-149 v. Chr.) vertelt dat men van de vruchten moes maakte. Dioscorides en Plinius schrijven over geneeskundig gebruik van het blad en bloesems.

De geconfijte pruimpjes moesten een goed middel tegen verkoudheid zijn en de kinderen vonden het fijn deze versuikerde vruchtjes in een flesje met water mee naar school te nemen om er af en toe wat van te gebruiken. Er zullen er nog wel zijn die zich dat kunnen herinneren.

Ook bestaat er sleewijn en sleebrandewijn. Deze heeft echter wel een amandelsmaak en kan op dezelfde wijze worden gemaakt als druivenwijn.

In Bijbelse verhalen wordt verteld dat van de twijgen van de sleedoorn een kroon werd gevlochten, welke spottend op het hoofd van Jesus Christus werd gezet.

In een ander verhaal werpt Maria een doek over een doorn-
struik, die toen plotseling begon te bloeien. Daarom
bloeit nou ieder jaar in de maand mei (ook wel Maria-
maand) de sleedoorn.

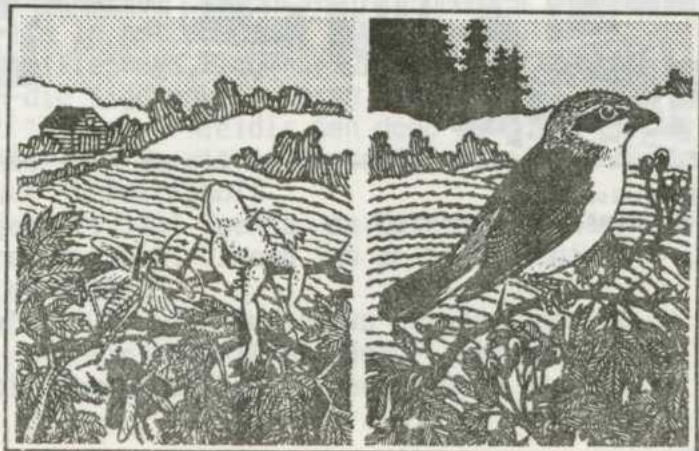
Al met al is de sleedoorn een leuke plant om even bij
stil te staan.

Mocht iemand van u nog meer weten te vertellen over deze
plant, dan horen we dat graag.

Jos Bruns.

Honderd meanske
honderd zinnen
honderd wossen
honderd pinnen.

de klauwier met buit





Oldenzaalsestraat;
links staat thans gemeentehuis

NAMEN UIT HET OUDE DENEKAMP

Als je zo eens bladert in het doopboek van de r.k. parochie van Denekamp, dan kom je veel familienamen tegen die er nu, in 1984, nog zijn. Toch kom je ook verschillende namen tegen die we nu in ons dorp niet meer kennen. Ook valt op het ontbreken van namen; de mensen werden dan aangeduid met de plaats waar ze woonden of bij wie ze woonden. In die tijd waren achternamen nog niet verplicht, dit kwam pas in 1811.

Bovenstaand doopboek begint in 1730 en is bijgehouden door Gerardus Johannes Kistemaker die op 28 december 1700 in Oldenzaal is geboren en van 30 oktober 1730 tot aan zijn dood in 1783 pastoor was in Denekamp.

Om met de eerst genoemde namen te beginnen: namen als Wiefferink, Dubbelink, Bossink, Benen, Remerink, Sombekke, Engbers, Groeneveld, Heerink, Sanderink, Rikkink en Evers kwamen veel voor.

Maar op 20 juni 1732 werd gedoopt Berent Jan waarvan de vader Lucas Teupen hette en Swenneke Teupen getuige was; op 3 december 1731 werd Styntien Oustye gedoopt, haar vader heette Lubbert Oustye en haar moeder alleen maar Swenne.

Op 13 augustus 1755 werd Euphemia, de dochter van Lambert Huhuys in Oud Jannink gedoopt en haar moeder staat alleen maar als Grete in het doopboek genoteerd.

Ook namen als Fleshuys, Bloomhuys, Pighuys en Kiphuys komen we in die tijd enkele keren tegen.

Op 29 maart 1756 werd Aleidis ten doop gehouden en zij was de dochter van Gerrit in Grote Bavel en haar moeder was Marie van 't Hilligholt.

Als op 23 januari 1731 Joanna, de dochter van Jan Wief-ferink, wordt gedoopt, is een van de twee getuigen Hermken an de Putte.

Op 21 november 1770 werd Bernardus Joannes gedoopt en deze is de zoon van Hendrik Brandehof, zijn moeder heette Martha Dammerhuisken en een getuige was Jan Plärink.

In 1763, op 28 augustus, werd Hermannus gedoopt, zijn vader was Jan Kiskes en één der getuigen heette Gerd Spraekstie, de moeder heette Joanna Punte.

Verder vinden we in dit doopboek namen als Brokhuys, Sondag Richrinck, Dirckink, Lölvink, Pigmaad en Lölne. Ook zijn er veel aanduidingen, waar de eigenlijke namen nog ontbreken.

Voorbeelden hiervan zijn Hednrik uyt 't Olde Bodenhuis, waarvan de dochter Janna op 21 september 1731 werd gedoopt.

Op 28 september 1731 is een der getuigen bij een doop, Gerrit in Benen Huysken en op 1 februari 1732 is Elsen in 't Slothuys getuige bij de doop van Jan Bossink. Op 31 augustus 1732 werd Janna gedoopt en haar vader wordt aangeduid als Gerrit in Sombekke bakhuis, haar moeder heette Aale en 'n getuige was Gerrit in Eekmans huysken. Op 26 maart 1756 werd Bernardus Joannes gedoopt, de vader was Gerrit in Meynders Schop en zijn moeder werd genoemd Swenne uyt Oud Remerink.

Op 2 juni 1758 is Rolef agter Ootmarsum getuige bij de doop van Joannes Hendricus Engbers.

De vader van Susanna, die op 11 oktober 1758 werd gedoopt, staat in het doopboek genoteerd als Hermen in Schalling Schop, de moeder alleen maar als Jenne. En de moeder van Berendina, gedoopt op 16 mei 1761, was Getruif Oud Swiepink, de vader was Evert Bloomhuis.

Op 10 mei 1762 werd Getrudis naar de kerk gebracht en ten doop gehouden; haar vader staat in het doopboek als Jan Uyt 't Wachthuis, de moeder was Jenne Stroothuis. Gerardus werd gedoopt op 20 november 1763 en zijn vader was Gerrit in Steverink bakhuis, de moeder Jenne, alleen maar Jenne.

18 Oktober 1768 werd Berendina, de dochter van Jan Agter de Maat en van Aleid Mössink gedoopt en op 10 juni 1769 Gerardus Johannes de zoon van Gerrit in Oud Alberink.

In de vroegste tijd, waaruit dit doopboek stamt, bezaten de katholieke Denekampers geen eigen kerk, ze kerkten in die jaren waarschijnlijk op het erf Weerink of Weerman dat vlak ten oosten van het dorp lag.

Het merkwaardige is dat deze boerderij een bezitting was van de gereformeerde kerk; de pachter ervan was echter een katholiek. In 1770 kregen de katholieken toestemming

om aan de Wilhelminastraat, waarschijnlijk op de plaats ongeveer waar de Sloetstraat begint, een kerkschuur te bouwen op de grond van het Scholtenerf, waarvan de eigenaar Johan Caspar Joseph van Raet was, de kaholieke bewoner van Beugelskamp.

Tot slot nog dit. Een kopie van het doopboek van pastoor Kistemaker ligt in 't Heemhoes voor belangstellenden ter inzage.

H.J.Asma.

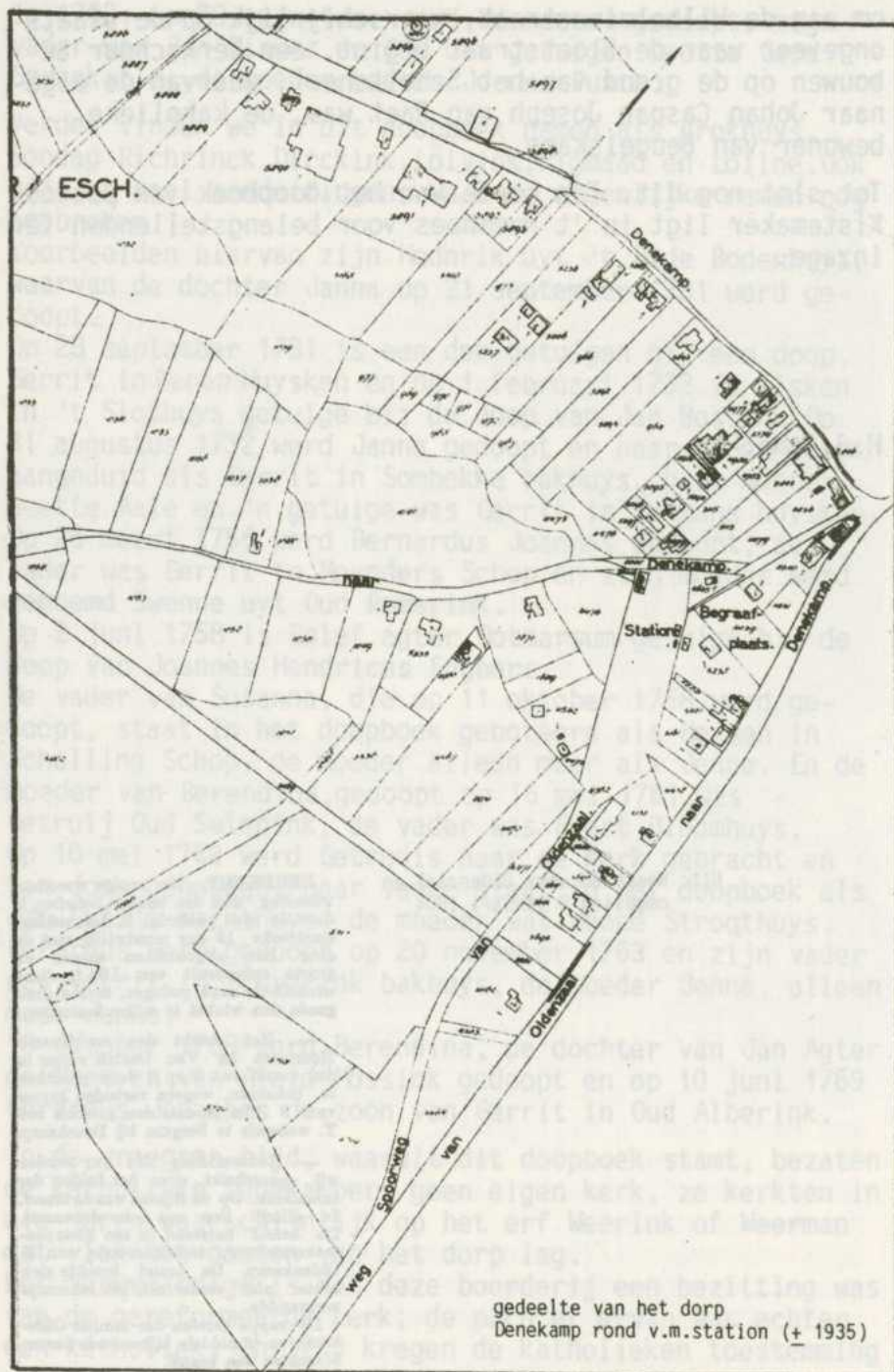
Uit: Weekblad voor Oldenzaal en omgeving 9 januari 1904

DENEKAMP. Na eenige woordenwisseling met den bakker Scheffer, is door de twee polderlui B. des middags omstreeks 12 uur moedwillig met de door hun uitgetrokken schoen de groote spiegelruit van f80 in diens winkelhuis stuk geslagen, tevens dreigende den winkel te willen bestormen.

— Het mocht den ambtenaren Hoornastra en Van Oosten alhier in den avond van 3 op 4 dezer gelukken te bekeuren, wegens verboden javeer van 3 liter jenever den persoon van T. wonende te Bergum bij Denekamp.

— Hedenmiddag één uur werden wij opgeschrikt door het luiden der brandklok. Op de Nijstad was de brand. In allerijl liep een ieder derwaarts. De brand ontstond in een klompenmakerschuur, toebehoorende aan B. Oldenkamp. De brand breidde zich echter niet verder uit, het schuurtje verbrandde.

De rappe handen der familie Oldenkamp en inmiddels bijkomende burens, bluschten den brand.



gedeelte van het dorp
Denekamp rond v.m.station (+ 1935)

VELDNAMEN (1)

Veldnamen zijn erg belangrijk voor de studie en kennis van de plaatselijke geschiedenis. Ze zijn voor alles getuigen van een stukje historie en verdienen het dan ook bewaard te blijven. Maar ze zijn niet alleen van belang voor de plaatselijke historie. Veldnamen kunnen ook van meer regionale betekenis zijn, wanneer we ze in groter verband bekijken en we kenmerkende overeenkomsten nader gaan detailleren, waarbij we dan kunnen zien hoe namen van grondstukken zijn gewijzigd. Soms door de tijd zijn verbasterd. Ook zijn er stukken grond die zeker nog in hun oorspronkelijke benaming bestaan en waarvan de betekenis zo op het eerste oog weinig zegt. Bij nadere bestudering van de ligging van de percelen in het landschap kunnen vaak kenmerken in verband worden gebracht met de aanduiding die mensen er aan gegeven hebben, soms al wel eeuwen geleden..

De oude gerichtsarchieven wemelen dan ook van wat wij aanduiden als veldnamen. Archiefonderzoek maakt het mogelijk tot nadere oriëntatie te komen. En dit nu komt juist de beoefenaar van de (streek)historie zeer goed van pas. Hij of zij zal er dankbaar gebruik van maken. Met name ook in onze regio is het veldnamenonderzoek erg aktueel. Hier en daar heeft dit geleid tot publikatie.

Velen van onze lezers zullen wel weten wat met veldnamen wordt bedoeld. Onze Oosterburen duiden ze aan met "Flurnamen". Heel in het kort willen we echter toch nog beknopt weergeven wat veldnamen zijn.

Veldnamen zijn aanduidingen voor stukken land, weide, en veld. Ook voor boerderijen, wegen en sloten. Namen die de bewoners en de eigenaren er met name vroeger eens aan gaven. Een dergelijke naam ging dan vaak van geslacht op geslacht. Zelfs als er een andere bewoner op een erf kwam bleef de veldnaam veelal bestaan. Als gevolg van ruilverkaveling zijn hele gebieden opnieuw ingedeeld en zijn ook veel van de oudere namen teloor gegaan.

Over het algemeen hebben we ze in onze gemeente Denekamp echter nog wel kunnen optekenen, zij het vaak uit het geheugen van mensen.

Om nog eens weer wat extra aandacht te vestigen op het nut van het bewaren van deze veldnamen, volgt hierna een artikel van de hand van Willem Hendrik Dingeldein, welk artikel dateert uit begin 1950. Het draagt als titel "Veld- en boerderijnamen in Twenthe". Dan nu Dingeldein.

"Het lijkt ons niet verkeerd, ter oriëntering eens een wandeling te doen in de buurt van Singraven en Borgbeuningen bij Denekamp, een streek, waar de meeste Tukkers wel voetstappen hebben staan.

Wanneer men van het dorp Denekamp zich naar Singraven begeeft, slaat men de weg naar het voormalige station in. Het terrein, dat nu wordt ingenomen door de schoenwinkel, het hotel Dolce met zijn tuin, de oude Hervormde begraafplaats, de Oldenzaalsestraat en het wigvormige stuk lands aan haar Oostkant, heet het Eppenstuk, maar weinigen weten dit nog. Onder de naam van "dat Groneweges stucke" was het in 1436 aan de Vicarie van SS. Catharina, Agnes en Barbara bij haar stichting geschonken door de familie Hondenberg van Singraven, doch naar een latere bezitter de vicarie, de geestelijke Johan Eppink, geboren op het erf Epman in Beuningen, (genoemd o.a. in 1571) kreeg het de naam van Eppinkstuk. Daaraan grensde een koolgaarden, die eveneens in 1436 geschonken was, en als Moosgooren nog lang bij de oude lieden bekend is geweest. De Groneweg of groeneweg heet nu Sloetstraat, maar de weg, die nu Groeneweg (Greunenweg) heet, loopt wat verder als landweg van de Wilhelminastraat, de oude Beuninger kerkweg over de Berg, een hoge bouwkamp, oudtijds behorend bij de hof te Denekamp of het Scholtenerve. De naam de Bergstukken is nog in zwang.

Waar nu 't voormalige stationnetje, zijn goederenloods en het opgehoogde emplacement met de "feesthal" liggen, was vroeger een grote weide. Er ligt hier een strook van weiden, waardoor Noordwestelijk een waterleiding stroomt, langs de Zuidwestkant van de Dorper Es. De weiden heten de Esmaten, bv. Scholten en Weerink Esmate. Waar de es afhelt naar het duidelijk zichtbare dal,

grenzen aan de weiden halfhoge gronden, die van nature als gaardengrond aangewezen waren en de Esgaardens (Es-goorens) heten. De es begon vlak buiten de oude dorpskern; het gedeelte waar nu o.a. het postkantoor en de Boerenleenbank staan, had de naam van Dorpbree of Dorpbrei. Breden zijn duidelijk kenbare afzonderlijke eenheden, waaruit de essen zijn opgebouwd, en die in stukken, die door voren van elkaar zijn gescheiden, zijn verdeeld. Talloze namen van breden zijn in Twente bekend; soms heten ze alleen Bree of Brei, dan weer worden die namen door een bijvoeglijk- of zelfstandig naamwoord voorafgegaan. Onder het erf Scholtenhave in Tilligte, de "Hoff Tillgede" worden in 1554 opgesomd: de Grote Brede, de Goltbrede, de Eesche Grasbrede, de Bockelers Brede; onder het naburige erf Vaarwerk aldaar: de Grote Brede en de Seeke Brede. In de Ageler Es kent men te Brei, de Boakenbrei, de Vrezenbrei, de Reutemse Brei, de Grote- en de Kleine Garvelink Brei en andere. Over de esgronden zal later uitvoerig gesproken worden.

Over de Dorpbree bij Denekamp liep een pad, de Lange Voor geheten, van de tegenwoordige Hoogklimmerstraat naar de Molendijk. Het is nu een straat, die de oude naam heeft behouden, als herinnering aan de oude toestand. Dit is een uitzondering te Denekamp, waar men bij de moderne naamgeving der straten niet gelukkig is geweest, ofschoon het Gemeentebestuur was ingelicht. Ook te Losser zijn de nieuwe straat- en wegnamen vaak zeer gezocht. Een deel van de Dorpbree, aan het begin van de Ootmarsumsestraat, heet nog altijd de Goldbree, wellicht om de goede kwaliteit van de grond; zij wordt al in of vóór 1555 zo genoemd (Goltbreede). In 1661 is sprake van een stuk bouwland onder de Brandehof in Noord Deurningen, dat dezelfde naam heeft. Goltakkers zijn ook niet zeldzaam in Twente. De Hoogklimmerstraat heette voorheen en nog wel "Achter de Höw" (Achter de Hoven); die tuinen zijn nog aanwezig.

We zijn nog niet ver gevorderd en bevinden ons nog altijd aan het begin van de Molendijk, de weg, die naar de watermolen van Singraven leidt. Deze stijgt en loopt nu over de Brooks-Es of Broekhuis-Es. zo geheten naar het sinds lang verdwenen erf Broekhuis, dat onder de havezate Beugelskamp behoorde. De boerderij lag aan de



Bögel scamp



zuidhelling van deze es, aan de rand van den Oalen Bós, het oude bos, nu een weide. De naam wijst op voormalige begroeiing met hout. Het Kotte Diek'ken loopt er langs in de richting van Beugelskamp. Waar de Brooks-Es afhelst naar het westen, naar het terrein van de brede Dinkelvallei, en plaats maakt voor houtgewas en weiden, loopt de Slotdijk (Slotdiek) links op het Museum Natura Docet aan; hij is zo genoemd naar een verdwenen boerderijtje het Slothuis. Hier hing oudtijds stellig een hek over de weg, dat gesloten en geopend moest worden door de boer op het Slothuis. De Slotgaarden (Slotgoorn), nu bebost, herinnert ook aan dat boerenplaatsje. Aan deze Slotdijk ligt het Sterrebos of 'n Steernbós, vroeger een bos van Beugelskamp met stervormig lopende paden, aangelegd in de achttiende eeuw, later gerooid, maar kortelings weer gedeeltelijk bebost.

Het sportterrein is een deel van den Steernbós. Daaraan grenst het Slangengat, een weide, voorheen een waterpoel tussen het geboomte. Bij het huis Beugelskamp lag omstreeks 1800 ook nog een Engelse hof, een parkje, in Engelse stijl aangelegd. Van 'n Engelsen hof spreken ook de Oldenzalers, wanneer zij de buitenplaats Kalheupink bedoelen, maar Engels hof te Ootmarsum heeft een heel andere betekenis; deze tuin was in bezit van de familie Engels van Bevervoorde.

De Lindenlaan voert van de Molendijk links naar Beugelskamp; haar naam is nieuw. Daaraan ligt Kriskes- of Christiaanskamp; bouwland en boomgaard. Dan begint links een laag, oudtijds zeer moerassig terrein, de Beugelskamper Mors of kortweg 'n Mös, vol sloten, bochtige grachtjes en watergaten, o.a. het Johanningsgat. Zij wordt doorstroomd door de Kampbeek, zo geheten, omdat zij langs de Lutke Kamp stroomt. Aan de Molendijk liggen de Zeg- of Zekweide (naar de begroeiing met zeggen of zekgrös) en de Koolde Waey. Alles is hier oud gebied van Beugelskamp, tot aan de Leide of waterleiding toe.

Noordelijk van de Molendijk ontwaart men de huizen van de Ellenbroek of Ellenhook, genoemd naar de boerderij Ellen of Ellenboer, waarbij de boerderij Kappelhof ligt; beide zijn ze in de zeventiende eeuw gesticht. De Kappelhofs waren mulders op Singraven omstreeks 1600 en

volgende jaren; de eerste van hen kwam van de boerderij Kappelhof uit Wettringen in Westfalen. Ellenboer is een erfgenaam, die van de vrouwelijke voornaam Elle of Ella is afgeleid. Het is niet dikwijls het geval, dat dergelijke afleidingen gevormd zijn; de meeste erven en kotten die haar namen naar personen hebben ontvangen, zijn afgeleid van mansvoornamen. Naast Ellenboer kennen wij Aagtenboer op de Brink te Denekamp, en Elschenboer aan de Dinkel achter het Sterrebos in Beuningen. Wanneer men weet, dat een Elsen Groener in de achttiende eeuw op deze boerderij trouwde, weet men de oorsprong van de naam. Ermken of Ermkenboer aan het begin van de Brand-lechterweg te Denekamp, ontleent zijn naam aan de vrouwelijke voornaam Ermke, Ermgard, en de naam Trienen (van Triene, Catharina) is in Denekamp eveneens niet onbekend, evenmin als de naam Töäpen. Daar ligt de voornaam Töäpe, Töbe, Teupe (nog in zwang in de Graafschap Bentheim) aan ten grondslag.

In Tilligte kent men een boerderij Eulenboer (van Eule, Ale, Aleid), in Beuningen de Zwennenboer of het Zwennenhuis (van de veel gebruikelijke voornaam Zwenne).

Metten-Jan in Berghuizen, aan de Haerweg, is een soortgelijke naam, afgeleid van Mette of Martha; in Frensdorf bij Nordhorn ligt het erf Ennen (van Enne, Anna)".

Tot zover Dingeldein.

Voor eventuele reacties houd ik mij graag aanbevolen.

H.Boink.

Roadselke

Komt ze nich, dan komt ze
En komt ze, dan komt ze nich
(erwten en vogels)

HONDERD JAAR TELEFOON IN DENEKAMP(2)

Op 11 april 1884 komt er een schrijven van de post-rijen, kantoor Oldenzaal, waarin staat dat met ingang van 1 mei 1884 is benoemd tot brievengaarder te Denekamp H.Houwing uit Scheemda, welke persoon tevens met de telefoondienst belast zal worden.

Dan komt er op 27 mei een brief van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid uit Den Haag dat luidt: "Blijkens ingekomen bericht van den lijninspecteur van de Rijkstelegraaf te Arnhem is de nieuwbenoemde kantoorhouder H.Houwing voldoende op de hoogte om zijnen dienst naar behooren te kunnen vervullen, weshalve bij mij geen bezwaar bestaat hem met ingang van 28 dezer met het beheer te belasten."

Tenslotte komt er op 5 september 1884 weer een brief van de lijninspecteur der Rijkstelegraaf uit Arnhem, waarin hij bezwaar maakt tegen het door de Denekampse gemeenteraad genomen besluit omtrent de openingsuren van het telegraaf- en telefoonkantoor. De raad had namelijk besloten om het kantoor op werkdagen ook open te stellen van 13.00 tot 14.00 uur, wanneer het controlekantoor te Oldenzaal was gesloten en er dus geen telegrammen gewisseld kunnen worden.

De lijninspecteur stelt dan de openingsuren op werkdagen als volgt vast te stellen: van 9.00 tot 12.00 uur, van 14.00 tot 15.00 uur en van 19.00 tot 20.00 uur.

Verder schrijft hij dat de kantoorbeheerder bezwaren had tegen het voorgestelde openingsuur op zon- en feestdagen namelijk van 11.00 tot 12.00 uur, omdat hij daardoor niet te kerke zou kunnen. De inspecteur stelt daarom voor het kantoor op zon- en feestdagen open te stellen van 9.00 tot 9.30 uur en van 11.30 tot 12.00 uur.

Naast bovenstaande omvangrijke correspondentie over de komst van de eerste telefoon in Denekamp treffen we in het gemeente-archief ook nog de rekeningen aan, die ons vertellen wat die hele telefoongeschiedenis Denekamp 100 jaar geleden allemaal gekost heeft.

Alleereerst is er een rekening van G.J.Bekhuis, schilder

te Denekamp, van totaal f.21,30. Uit deze rekening blijkt dat de schilder in die tijd werkte voor een loon van 12 cent per uur. De tweede rekening is van G.Knippers, meester-timmerman te Denekamp en deze is groot f.25,65. Hierop staat o.a. een tafel voor de som van f.3,65. Een andere rekening is van A.H.Scholten, winkelier te Denekamp. Hieraan moest de gemeente een bedrag van f.16,50 betalen "voor geleverde gordijnen en verdere benodigdheden ten behoeve van het telefoonkantoor." De verdere benodigdheden waren o.a. een kolenbak voor f.1,35 een pook voor 25 cent en een kolenschop voor 15 cent. Dan is er een rekening van J.Olde Dubbelink, smid te Denekamp "voor 54 pond nieuwe kachelpijpen en een lijst en verder voor het oppoetsen van de kachel". Hiervoor bracht Olde Dubbelink een bedrag van f.12,10 in rekening. Wieldraaier H.mensink te Denekamp leverde zes stoelen voor het telefoonkantoor en schreef daarvoor een rekening van f.7,60. De kachel voor het kantoor werd geleverd voor f.10,--door H.Suskind, horlogiemaker te Denekamp. Tenslotte is er nog een rekening van G.van den Bosch, Notaris te Tubbergen ter grootte van f.9,66 "wegens kosten eener notarieele huuracte met den Heer A.H.Scholten wegens huur van een lokaal ten behoeve van den telefoondienst".

Alle rekeningen werden voldaan op 14 juli 1884.

De heer W.J.Grooters, belast met de dienst van het telefoonkantoor te Denekamp, ontvangt wegens jaarwedde als zodanig gedurende de maanden november en december 1883 een bedrag van f.12,50.

Hiermee eindigt dit artikel over de komst van de telefoon in Denekamp.

H.Asma.

Griep duurt met n dokter drie wekke
en zonder dokter 21 daag.

BEDREIGING GEMEENTERAADSLID 1884

Het Denekampse gemeenteraadslid J.H.Elferink (28 jaar) woonde te Oud Ootmarsum. Op 11 januari 1884 had deze Elferink een dreigbrief ontvangen met de volgende inhoud:

"Amice, mag ik U verzoeken onderstaande regels daaraan te voldoen om mij op een plek die ik u zal aanwijzen mij tegen Zaterdagavond negen uur vijf honderd mark te bezorgen. Ik verzoek u hieraan te voldoen daar anders uw leven in gevaar verkeert wees ook voorzichtig er geene mee in kennis nog uwe vrienden nog de polietsie daar anders uw leven nog korter zou kunnen worden het geld moet in een pakket zitten als u dat gelt niet allemaal hebt gaat dan naar rientjes die wagt anders het zelfde lot. de plek is den heeren heuvel vroeger de hardrijderij dog wees voorzichtig en stelt u leven niet in gevaar."

Met deze brief toog hij nog diezelfde dag naar het gemeentehuis in Denekamp, waar hij hem ter hand stelde van burgemeester G.W.Hoogklimmer. Elferink vertelde de burgemeester dat hij geen vermoeden had wie hem een dergelijke brief zou kunnen schrijven. Uit de gehele buurt achtte hij zelfs niemand in staat tot het schrijven van zo'n brief.

De burgemeester wist er verder ook geen raad mee en stelde de Officier van Justitie van het geval in kennis. De bewuste brief zond hij naar Th.H.Wink, brigadier van de Rijksveldwachters te Ootmarsum. Hij deelde de brigadier mee de volgende dag voor tijdelijke assistentie te zullen zorgen in de persoon van de in Denekamp gestationeerde rijksveldwachter A.Couwenberg en gemeenteveldwachter A. van der Scheer.

De schrijfwijze van een paar woorden in de brief "alsmede het gebruik van het woord "mark" deden de burgemeester vermoeden dat het om een buitenlander zou gaan, zoals hij de Officier van Justitie meedeelde. Verdere inlichtingen heeft hij niet gewaar kunnen worden.

Ook brigadier Th.H.Wink was uit het handschrift van de

brief niet wijzer geworden.

De bedreiging werd evenwel toch enigszins serieus genomen. Op de aangegeven plek heeft de burgemeester Elferink een pakje laten brengen, terwijl hij het gehele terrein en ook de nabije omgeving behoorlijk heeft laten bewaken. Het leidde echter niet tot enig resultaat. Want toen Elferink zich die zaterdagavond op de aangegeven plaats begaf ontmoette hij daar niemand. De dreigende briefschrijver is onbekend gebleven.

H.Boink.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal en
omgeving 9 januari 1904

AGELOO, 30 Dec. Maandag had er een klootschieterswedstrijd plaats tusschen de buurtschappen Groot-Ageloo en Tilligte.

Van weersijden traden 7 personen in het strijdperk. Hoe dapper die van Tilligte ook streden, toch moesten zij het onderspit delven. Niet met een pasje of hertensprong, maar Ageloo behaalde met ruim vier schoten de overwinning.

Ook was er een klootschieterswedstrijd aangenomen door een Klein-Agelooër die gedaagd was door een ingezetene van Tilligte, niet de persoon zelf had gedaagd, maar een andere voor hem in een herberg te Ootmarsum.

Ook hier moest Tilligte het onderspit delven.

Ook noch de kleinen van Ageloo hebben die van Tilligte overwonnen, alles op denzelfden dag.

't Was dien dag voor Tilligte wel een ongeluksdag.

De Landman.
Eerst gesaaid, Van gemaaid.



Door Landbou, by des Heeren seegen,
Word voor de Mens veel nuts verkreegen:
Maar die een ryken Oost begeerd,
Getroost sich hier een wynig Slooven,
Op't Veld van Hoopen en Gelooven,
Syn Vrucht word eettwig niet verteerd.

BIJ DE HAND

Stichting Heemkunde Denekamp

De Stichting heeft huisvesting in 't Heemhoes, Kerkplein 4 te Denekamp. Naast bibliotheek- en archiefruimte zijn hier ook werk- en vergaderruimten.

BESTUUR

J.H. Borgman, voorzitter; H. Boink, secretaris; W.A.J. Nijhuis, penningmeester; C.C.M. Hamers; S.M. Heerink-Reerink; G.J. Tijsscholte; J. Veldhuis; S. Wynia en A. Zekhuis-Stroot.

DONATEURS

Bij het secretariaat kan men zich aanmelden als donateur. De kosten bedragen voor het jaar 1984 minimaal f.15.--

SECRETARIAAT

Het secretariaat is gevestigd op het adres Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp; tel. (05413) 2261.

BANK/GIRO

ABN-bank te Denekamp; rekeningnummer: 59.57.16.547. Postgiro-nummer: 5565614.

BIBLIOTHEEK

't Heemhoes, Kerkplein 4, Denekamp.
Openstelling: elke donderdag van 19.00 - 21.00 uur; de maanden juni t/m augustus alleen na afspraak.

Bibliothecaresse: mevr. Th. Asma ten Broeke; tel. (05413) 2434.

adressen werkgroepen

Werkgroep Geschiedenis: H.J. Asma, Willem Wegewartstraat 1, 7591 TZ Denekamp; tel. (05413) 2434.

Werkgroep Beheer: J.A. den Ouden, Clematisstraat 26, 7591 XH Denekamp, tel. (05413) 2800.

Werkgroep Bibliotheek: mevr. Th. Asma-ten Broeke, Willem Wegewartstraat 1, 7591 TZ Denekamp, tel. (05413) 2434.

Werkgroep Genealogie: G. Tijsscholte, Damweg 16, Tilligte; tel. (05412) 1447.

Werkgroep uitgifte Manuscripten: S. Wynia, Oranjestraat 20, Denekamp, tel. (05413) 1986.

Werkgroep Flora en Fauna: W.A.J. Nijhuis, Kasteellaan 4, Denekamp, tel. (05413) 1453.

Werkgroep Exposities: H. Boink, Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp tel. (05413) 2261.

Stichting Heemkunde Denekamp

Op 20 juni 1975 werd in Denekamp door een aantal geïnteresseerden in de plaatselijke geschiedenis en de natuur een werkgroep heemkunde opgericht. In een aantal jaren groeide de werkgroep uit tot de in juli 1982 opgerichte Stichting Heemkunde Denekamp, welke tot haar werkterrein rekent het gehele gebied van de gemeente Denekamp.

De Stichting stelt zich als doel het bestuderen van de geschiedenis en de natuur van de dorpen en de buurtschappen en zorg voor het behoud van monumenten en de natuur, een en ander voor zover betrekking hebbend op het grondgebied der gemeente Denekamp.

Heemkunde wil zeggen, de kennis van het eigen heem, de eigen omgeving, de streek waarin men woont. Dit in de ruimste zin van het woord. Voorts kennis van de zeden en gebruiken en van de opvattingen en overleveringen van de bevolking in verband met de aard van het land.

Door studie en onderzoek wordt getracht het verleden te analyseren en daarover zonnodig te publiceren. Waarmee beoogd wordt waardering te wekken voor wat hier door de natuur en vroegere cultuur tot stand is gekomen. Tevens komt hiermee een stuk verleden tot leven, waarmee het heden mede gestalte kan worden gegeven. Het aangeven van de toekomstige ontwikkeling wordt immers mede bepaald door de wetenschap, dat kennis van het verleden niet kan worden gemist, want in het verleden en het heden ligt de toekomst besloten.

Ter ondersteuning van dit streven is de medewerking van velen nodig. Daarom ook heeft de Stichting een aantal werkgroepen, welke zich op verschillende terreinen bezighouden. Voorts is er het driemaandelijks contactorgaan 't Onderschoer, dat gratis wordt toegezonden aan de donateurs.

Daarnaast worden twee keer per jaar bijeenkomsten gehouden voor de donateurs. U hebt dan ook de gelegenheid mee te denken en mee te praten over belangrijke zaken die de Stichting aangaan. Er worden ook excursies georganiseerd.

Tenslotte beschikt de Stichting over een fijne huisvesting, waarin de bibliotheek is ondergebracht en waarin ook de bijeenkomsten en vergaderingen plaatsvinden. Boeken kunnen door de donateurs kosteloos worden geleend. Een catalogus is beschikbaar en kan worden toegezonden.

Ook bestaat de mogelijkheid tot actieve deelname aan de werkgroepen. De adressen staan hiernaast. Op verzoek wordt graag nadere informatie verstrekt.

